

Senni Apuli

MUISTILISTA PERUNKIRJOITUKSESTA HUOLEHTIVALLE

OP Keski-Pohjanmaa

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden koulutusohjelma
Maaliskuu 2024**

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Maaliskuu 2024	Tekijä/tekijät Senni Apuli
Koulutus Liiketalous		☒ AMK ☐ YAMK
Työn nimi MUISTILISTA PERUNKIRJOITUKSESTA HUOLEHTIVALLE OP Keski-Pohjanmaa		
Työn ohjaaja Nina Östman-Tylli		Sivumäärä 39
Työelämäohjaaja Joni Huhtala		
<p>Kuolinpesäasiat koetaan yleensä haasteelliseksi ja monimutkaiseksi, minkä vuoksi asiantuntijoiden apu on usein tarpeen. Tässä opinnäytetyössä perehdytään kuolinpesäasioihin sekä perunkirjoitukseen. Työn tarkoituksena oli helpottaa osakkaita kuolinpesäasioiden hoitamisessa sekä kehittää perunkirjoitusprosessia OP Keski-Pohjanmaan lakipalveluissa.</p> <p>Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii OP Keski-Pohjanmaa. Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena työnä ja tavoitteena oli laatia kuolinpesän asioita hoitavalle muistilista perunkirjoitukseen. Muistilistan tarkoituksena oli auttaa kuolinpesän osakkaita valmistautumaan perunkirjoitusasioiden hoitamiseen, sujuvoittaa perunkirjoitusta hoitavien toimihenkilöiden arkea sekä kehittää perunkirjoitusprosessia sekä asiakkaiden että toimihenkilöiden näkökulmasta. Yksi tärkeimmistä tavoitteista opinnäytetyölle on luoda perunkirjoituksen muistilista pankin käyttöön, joka palvelee sekä asiakasta että pankkia.</p> <p>Opinnäytetyön tietoperusta pohjautuu aiheeseen liittyvään oikeuskirjallisuuteen sekä voimassa olevaan lainsäädäntöön. Tietoperusta käsittää perusteet koskien kuolinpesän hallintoa sekä osakkaita, testamenttia, perunkirjoitusta, perinnönjakoa ja kuolinpesän pankkiasioita. Teoriaosuuden tarkoituksena on johdattaa lukija aiheeseen ja tuoda esiin aiheet, jotka liittyvät olennaisesti perunkirjoituksen laatimiseen sekä tässä opinnäytetyössä laadittuun perunkirjoituksen muistilistaan.</p> <p>Työn tuloksena syntynyt perunkirjoituksen muistilista koostuu perunkirjoituksen perusteista, perukirjaan tavallisesti tarvittavista asiakirjoista, sekä perunkirjoituksen jälkeen hoidettavista asioista. Esite antaa myös näkyvyyttä OP Keski-Pohjanmaan perunkirjoituspalvelulle. Perunkirjoituksen muistilista otetaan käyttöön toimeksiantajayrityksen lakipalveluissa ja lisäksi myös pankin muiden liiketoimintojen asiakaskohtauksissa.</p>		

Asiasanat Kuolinpesä, kuolinpesän hallinto, kuolinpesän osakas, kuolinpesän pankkiasiointi, perinnönjako, perunkirjoitus
--

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date March 2024	Author Senni Apuli
Degree programme Bachelor of Business Administration, Business Economics		
Name of thesis A GUIDE FOR ESTATE ADMINISTRATORS FOR MANAGING ESTATE INVENTORY OP Keski-Pohjanmaa		
Centria supervisor Nina Östman-Tylli		Pages 39
Instructor representing commissioning institution or company Joni Huhtala		
<p>Estate matters are generally perceived as challenging and complicated, which is why the help of experts is often necessary. This thesis explores estate matters and estate inventory. The purpose of the work was to make it easier for shareholders to handle estate matters and to develop the estate inventory process in legal services of OP Keski-Pohjanmaa.</p> <p>The commissioner of this thesis is OP Keski-Pohjanmaa. The thesis was implemented as a practice-based work, and the goal was to prepare a checklist for estate inventory for the people handling the affairs of the estate. The main purpose of the checklist was to help the estate administrators prepare to manage the estate inventory matters, to facilitate the work of the employees handling the estate inventories, and to develop the estate inventory process from the perspective of both the customers and the employees. One of the most important goals for the thesis was to create a checklist for managing estate inventory for the bank to use, which serves both the customer and the bank.</p> <p>The theoretical framework of the thesis is based on legal literature related to the topic and current legislation. The theoretical part includes the basics regarding the administration of the estate, as well as distributees of the estate, testaments, estate inventory, distribution of inheritance and banking affairs of the estate. The purpose of the theoretical part is to introduce the reader to the topic, and to bring out the topics that are essentially related to the preparation of the estate inventory and the checklist of the estate inventory prepared in this thesis.</p> <p>The checklist for the estate inventory created as a result of the thesis consists of the basics of the estate inventory, the documents generally needed for the estate inventory, as well as matters to be handled after the estate inventory. The checklist also gives visibility to the legal services of OP Keski-Pohjanmaa. The checklist of the estate inventory is used in the legal services of the commissioning company as well as in other customer meetings at the bank.</p>		
Key words Administration of estate, banking affairs of estate, distributee of estate, distribution of inheritance, estate, estate inventory		

KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

Kuolinpesä

Vainajan koko omaisuus varoineen ja velkoineen.

Oikeudenomistaja

Henkilö tai taho, joka on oikeutettu perittävän jäämistöön. Tämä oikeus voi olla lakimääräinen tai perustua testamenttiin.

Ositus

Aviopuolisoiden välillä tehtävä toimi, jolla selvitetään ja tasataan avio-oikeuden alainen omaisuus kuolinpesän ja lesken välillä.

Perukirja

Asiakirja, johon listataan vainajan koko omaisuus ja velat kuolinpäivän hetkeltä.

Perunkirjoitus

Perunkirjoituksessa käydään läpi laadittu perukirja. Perunkirjoitus tulee järjestää kolmen kuukauden kuluessa kuolemasta.

Sijaantuloperillinen

Henkilö, joka lain mukaan perii perinnöstä luopujan eli on perimysjärjestyksessä seuraava. Sillä tarkoitetaan myös henkilöä, joka tulee perinnönsaajaksi, mikäli ensisijainen perinnönsaaja on kuollut aiemmin kuin perinnönjättäjä.

Tasinko

Omaisuuserä, jonka avioliiton varakkaampi puoliso suorittaa varattomammalle puolisolle osituksessa, jotta puolisoiden omaisuuden arvo saadaan yhtä suureksi.

Tasinkoprivilegi

Lesken oikeus olla luovuttamatta tasinkoa puolison perillisille osituksessa.

Testamentti

Asiakirja, jolla henkilö voi määrittää miten oma omaisuus jaetaan kuoleman jälkeen.

Virkatodistus

Asiakirja, josta selviää henkilön perhesuhdetiedot ja sukuselvitys.

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET	3
2.1 Toimeksiantajayritys: OP Keski-Pohjanmaa.....	3
2.2 Opinnäytetyön lähtökohdat ja tavoitteet	3
3 KUOLINPESÄN HALLINTO JA OSAKKAAT	5
3.1 Kuolinpesän muodostuminen ja hallinto	5
3.2 Pesänselvittäjän hallinto	6
3.3 Kuolinpesän osakkaat	6
3.3.1 Lakimääräiset perilliset	7
3.3.1.1 Ensimmäinen parenteeli	7
3.3.1.2 Toinen ja kolmas parenteeli	8
3.3.2 Leski kuolinpesän osakkaana	8
3.3.3 Testamentinsaajat	9
3.3.4 Toissijaiset perilliset.....	9
3.3.5 Valtion oikeus perintöön	10
4 TESTAMENTTI	11
4.1 Testamentin laatiminen	11
4.2 Testamentin muotovaatimukset.....	12
4.3 Testamentin tiedoksianto, moite ja lakiosa.....	13
5 PERUNKIRJOITUS	15
5.1 Perunkirjoituksen tarkoitus	15
5.2 Perunkirjoituksen toimittaminen	15
5.3 Perukirjan sisältö ja rakenne	16
5.3.1 Perittävän ja kuolinpesän osakkaiden tiedot perukirjassa	17
5.3.2 Omaisuuden arvostaminen perukirjassa	18
5.3.3 Muut perukirjassa huomioitavat asiat.....	18
5.4 Perukirjan toimittaminen viranomaisille sekä osakasluettelon vahvistaminen.....	19
5.5 Täydennysperukirja.....	19
6 PERINNÖNJAKO	21
6.1 Ositus ja omaisuuden erottelu ennen perinnönjakoa	21
6.1.1 Yhteisen omaisuuden jakaminen	21
6.1.2 Tasinko	22
6.2 Perinnönjako ja sen merkitys	23
6.3 Perinnönjaon lainvoimaisuus ja moittiminen.....	23
6.4 Perinnöstä luopuminen	24
6.5 Kuolinpesän jättäminen jakamattomaksi.....	25
7 KUOLINPESÄN ARJEN PANKKIASIOINTI	26
7.1 Tieto kuolemantapauksesta ja pankin toimenpiteet	26
7.1.1 Vainajan pankkipalveluiden käyttöoikeudet.....	27

7.2 Kuolinpesän pankkiasioiden hoitaminen ennen perunkirjoitusta	27
7.2.1 Tilit ja maksut	27
7.2.2 Lainat ja sijoitukset	28
7.3 Kuolinpesän pankkiasioiden hoitaminen perunkirjoituksen jälkeen	28
7.3.1 Perukirjan tarkastus	29
7.3.2 Kuolinpesän valtakirja	29
7.3.3 Varojen jako ja pankkipalveluiden lopetus	29
8 PERUNKIRJOITUKSEN MUISTILISTAN TOTEUTTAMINEN	
TOIMEKSIANTAJAYRITYKSELLE	31
8.1 Tutkimuksen menetelmät	31
8.2 Tutkimuksen suunnittelu ja toteutus	32
8.3 Muistilista perunkirjoituksesta huolehtivalle	33
9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	37
LÄHTEET	39
KUVAT	
KUVA 1. Muistilista perunkirjoituksesta huolehtivalle, sivu 1.	35
KUVA 2. Muistilista perunkirjoituksesta huolehtivalle, sivu 2.	36

1 JOHDANTO

Kun läheisen kuolemantapaus sattuu kohdalle, tuntuu kuolinpesän asioiden hoitaminen usein erityisen haasteelliselta. Surun keskellä kuolinpesäasioiden hoito tulee aloittaa kaikesta huolimatta ja hoidettavaksi tulee useita käytännön asioita, kuten perunkirjoituksen järjestäminen. Usein kuolinpesäasioissa käännytäänkin asiantuntijan puoleen ainakin osittain, koska kuolinpesäasioiden hoitaminen koetaan monimutkaiseksi ja haastavaksi. Perunkirjoituksen laatiminen on yksi OP Keski-Pohjanmaan lakipalveluiden tarjoamista palveluista ja idea tähän opinnäytetyöhön lähti pohdittuani lakipalveluiden perunkirjoitusprosessiin liittyviä kehityskohteita. Havaitsin pankin perunkirjoitusprosessissa tarpeen perunkirjoitukseen liittyvälle esitteelle, joka auttaisi kuolinpesän osakkaita valmistautumaan perunkirjoitusasioihin sekä helpottaisi myös toimihenkilöiden näkökulmasta perunkirjoitusten parissa työskentelyä. Työn toimeksiantajayrityksenä toimii näin ollen OP-Ryhmään kuuluva OP Keski-Pohjanmaa ja työ kohdistuu pankin notariaattipalveluihin.

Tämä opinnäytetyö toteutetaan toiminnallisena työnä ja työn tarkoituksena on luoda kuolinpesän osakkaille muistilista perunkirjoitukseen helpottamaan kuolinpesäasioiden hoitamista ennen ja jälkeen perunkirjoituksen. Perunkirjoituksen muistilistan tavoitteena on helpottaa sekä osakkaiden, mutta myös osuuspankin toimihenkilöiden työskentelyä. Muistilista tulisi sujuvoittamaan ja tehostamaan perunkirjoitusten parissa työskentelevien toimihenkilöiden arkea. Lisäksi muistilistaa voidaan hyödyntää pankissa eri työtehtävien parissa työskentelevien toimihenkilöiden kohtaamisissa potentiaalisten perunkirjoitusasiakkaiden kanssa. Muistilista toimii myös näin ollen OP Keski-Pohjanmaan perunkirjoituspalveluiden yhtenä markkinointikanavana ja antaa näkyvyyttä pankin lakipalveluille.

Opinnäytetyön tietoperusta käsittää kattavasti kuolinpesäasioita kokonaisuutena ja perunkirjoitukseen liittyviä juridisia kysymyksiä. Työn keskeisin lähdeaineisto perustuu aiheita käsittävään oikeuskirjallisuuteen sekä voimassa olevaan lainsäädäntöön. Tietoperusta on rajattu kuolinpesän ja perunkirjoituksen perusteiden ympärille. Työn teoriapohja kattaa kuolinpesän hallinnon, kuolinpesän osakkaat, testamentin, perunkirjoituksen ja perinnönjaon, kuitenkin perehtymättä liikaa erityistilanteisiin. Tämän lisäksi tietoperustaan sisältyy kuolinpesän pankkiasointi sekä kuolinpesäasioiden hoitaminen ennen ja jälkeen perunkirjoituksen.

Opinnäytetyö muodostuu useista eri osa-alueista. Johdannon aloittamana opinnäytetyö jatkuu toisessa luvussa työn lähtökohtien, tavoitteiden ja toimeksiantajayrityksen esittelyllä. Tämän jälkeen kolmannessa luvussa käsitellään kuolinpesän muodostumista ja hallintoa sekä kuolinpesän eri osakkaita. Neljäs luku keskittyy testamenttiin, jossa tarkastellaan testamentin laatimista, sen muotovaatimuksia sekä testamentin tiedoksiantoa. Viidennessä luvussa puolestaan paneudutaan tarkemmin perunkirjoitukseen. Tässä luvussa keskitytään perunkirjoituksen tarkoitukseen ja sen toimittamiseen, sisältöön, rakenteeseen ja täydennysperukirjan toimittamiseen. Kuudennessa luvussa tarkastellaan lähemmin perinnönjakoa ja sen lainvoimaisuutta, osituksen ja omaisuuden erottelun perusteita, perinnönjaon moittimista sekä perinnöstä luopumista. Tässä luvussa käsitellään myös kuolinpesän jättämistä jakamattomaksi. Seitsemäs luku keskittyy kuolinpesän arjen pankkiasiointiin ja luvussa käydään läpi, mitä toimenpiteitä pankissa tehdään kuolintiedon saapuessa. Lisäksi tässä luvussa käsitellään kuolinpesän pankkiasioiden hoitamista ennen ja jälkeen perunkirjoituksen. Luvussa kahdeksan esitellään perunkirjoituksen muistilistan suunnittelua ja toteuttamista sekä tarkastellaan tarkemmin tutkimuksen menetelmiä. Lopuksi pohdinta ja johtopäätökset -luvussa paneudutaan siihen, kuinka opinnäytetyöprosessi on edennyt, miten se on onnistunut ja millaisia mahdollisia haasteita on kohdattu prosessin edetessä.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET

Tässä luvussa kerrotaan tarkemmin opinnäytetyön lähtökohdista ja tavoitteista, sekä esitellään opinnäytetyön toimeksiantajayritys. Luvun tarkoituksena on selventää ja tuoda esiin, mitä opinnäytetyönä tuotetaan, minkä vuoksi kyseinen aihe on valittu, mille organisaatiolle opinnäytetyö tehdään ja millainen on työn suorittamistapa.

2.1 Toimeksiantajayritys: OP Keski-Pohjanmaa

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii OP-ryhmään kuuluva OP Keski-Pohjanmaa. Keski-Pohjanmaan Osuuspankki on pankin omistaja-asiakkaiden omistama osuuskuntamuotoinen pankki, joka harjoittaa vähittäispankkitoimintaa. Se on talousalueen johtava paikallinen finanssiyritys, jonka vahvuutena on laaja-alainen osaaminen, paikallinen päätöksenteko ja vankka toiminta-alueen tuntemus. Yrityksen toiminta-alue sisältää Kalajoen, Ylivieskan ja Kokkolan konttoreiden lisäksi Evijärven toimipisteen. Keski-Pohjanmaan Osuuspankissa työntekijöitä on noin 76. (OP Ryhmä.)

OP Keski-Pohjanmaan arvoihin kuuluvat ihmisläheisyys, vastuullisuus ja yhdessä menestyminen. Yrityksen tavoitteena on edistää sen omistaja-asiakkaiden, asiakkaiden ja koko toimintaympäristön kestävää taloudellista menestystä, turvallisuutta ja hyvinvointia. OP Keski-Pohjanmaan tarjoamiin palveluihin kuuluvat päivittäisten raha-asioiden hoitaminen, säästäminen ja sijoittaminen sekä varallisuudenhoito, laina-asiat ja talouden turvat, yksilöllinen varainhoito OP Privatessa, yritysten palvelut sekä notariaattipalvelut. Lisäksi Pohjola Vakuutuksen vahinkovakuutukset sekä OP Koti Pohjanmaan kiinteistö- ja vuokravälityspalvelut täydentävät jo kattavaa palvelutarjontaa. (OP Ryhmä.) Keski-Pohjanmaan Osuuspankin notariaattipalvelut sisältävät pankin tarjoamat lakipalvelut, joita ovat muun muassa perunkirjoitusten, testamenttien, ja edunvalvontavaltakirjojen laatimiset. Tämä opinnäytetyö kohdistuu juuri OP Keski-Pohjanmaan lakipalveluihin.

2.2 Opinnäytetyön lähtökohdat ja tavoitteet

Idea opinnäytetyön aiheeseen lähti pohdittuani eri vaihtoehtoja, mitkä kehittäisivät pankin palveluita, erityisesti kohdistuen lakipalveluihin. Huomattuani, että Keski-Pohjanmaan Osuuspankissa ei ole vielä

laadittu asiakkaille suunnattua esitettä, koskien yksityiskohtaisesti perunkirjoitusta sekä sen hoitamista, päätin toteuttaa esitteen opinnäytetyönä. Oman työkokemukseni kautta olen huomannut, että kyseiselle esitteelle olisi kysyntää ja tarvetta. Lisäksi se tulisi kehittämään pankin perunkirjoitusprosessia, ei ainoastaan kuolinpesän osakkaiden mutta myös toimihenkilöiden näkökulmasta. Perunkirjoitusta varten osakkailta on usein paljon eri asioita hoidettavana ja asiakirjoja hankittavana, ja usein perunkirjoitusasiakkaat pyytävät kirjallisesti lueteltuna tiedot ja asiakirjat, jotka perukirjaa varten tulisi selvittää. Tässä muistilistassa olisi yksityiskohtaisesti lueteltuna tiedot kaikista tavallisimmin perunkirjoitukseen tarvittavista asiakirjoista ja selvitettävistä tiedoista sekä muistilista sisältäisi myös tietoa perunkirjoituksen jälkeen hoidettavista asioista. Muistilista voidaan antaa asiakkaille, jotta he saavat etukäteen valmiina kattavan listan perunkirjoitukseen tarvittavista tiedoista.

OP Ryhmällä on tällä hetkellä käytössä asiakkaille annettava muistilista kuolinpesäasioiden hoitamiseen. Tämä muistilista on kuitenkin yleisesti kuolinpesäasioiden hoitamiseen ja se toimitetaan kuolinpesän osakkaille kuolemantapauksen kohdatessa. Kyseisessä muistilistassa ei kuitenkaan syvennyttä tarkemmin perunkirjoitukseen vaan yleisesti kuolinpesän pankkiasioiden hoitamiseen. Opinnäytetyönä tehtävässä muistilistassa on aihe rajattu pelkästään perunkirjoitukseen ja aihetta käsitelty yksityiskohtaisesti, mikä on tarpeellinen lisä jo olemassa olevalle kuolinpesän muistilistalle.

Perunkirjoitusprosessi OP Keski-Pohjanmaan lakipalveluissa alkaa useimmiten perunkirjoituksen ensitapaamisajalla, joka varataan perunkirjoitusten parissa työskenteleville toimihenkilöille. Tapaamisen aikana käydään kuolinpesän osakkaan kanssa läpi tarkemmin kuolinpesään kuuluva omaisuus sekä tarvittavat asiakirjat, jotka tulee hankkia perukirjan laatimista varten. Usein asiakkaille perunkirjoitus on täysin uusi asia, minkä vuoksi asioiden hoitaminen perunkirjoitusta varten tuntuu monimutkaiselta. Ennakkoon annettava perunkirjoituksen muistilista tulisi selkeyttämään perunkirjoitusprosessia, ja asiakkaat voisivat tutustua siihen jo etukäteen ennen tapaamista. Tämä myös puolestaan vapauttaisi toimihenkilöiden aikaa, kun asiakkailta olisi mahdollisesti jo ennakkoon vähän tietoa perunkirjoituksesta ja sen hoitamiseen tarvittavista toimista.

Tärkeimpinä tavoitteina opinnäytetyölle on luoda perunkirjoituksen muistilista pankin käyttöön, joka palvelee sekä asiakasta että pankkia. Tavoitteena on näin ollen sujuvoittaa ja selkeyttää perunkirjoitusprosessia sekä asiakkaiden ja pankin näkökulmasta. Muistilista tulisi käyttöön lakipalveluiden toimihenkilöiden lisäksi myös muiden liiketoimintojen toimihenkilöille asiakaskohtaamisiin, jolloin se toimii myös lakipalveluiden markkinoinnin apuna.

3 KUOLINPESÄN HALLINTO JA OSAKKAAT

Jokaisen vainajan kuollessa jälkeen jää kuolinpesä, joka muodostaa kokonaisuuden vainajan omaisuudesta ja veloista. Kuolinpesää hallinnoivat kaikki kuolinpesän osakkaat yhdessä. Tässä luvussa käsitellään kuolinpesän muodostumista, sen hallintoa sekä kuolinpesän osakkaita.

3.1 Kuolinpesän muodostuminen ja hallinto

Kuolinpesä syntyy silloin, kun perittävä henkilö kuolee. Kuolinpesää kutsutaan usein myös nimellä perikunta. Kuolinpesän omaisuutta hallitsevat kaikki kuolinpesän osakkaat yhdessä, ellei esimerkiksi testamentissa ole määrätty toisin. Yhteishallinto jatkuu siihen saakka, kunnes perinnönjako on tehty ja se on lainvoimainen. (Kangas 2023, 578, 585; Koponen 2020, 21.) Yhteishallinto muodostuu kaikista kuolinpesän osakkaista yhdessä, riippumatta perintöosuuden suuruudesta. Kaikkien yhteishallinnossa olevien osakkaiden kesken päätöksenteko tapahtuu ainoastaan yksimielisesti. (Kangas 2023, 578, 585.) Mikäli yksimielisyyttä ei synny ja esimerkiksi jäämistön omaisuutta olisi myytävä velkojen maksamiseksi, tulee pesä luovuttaa pesänselvittäjän hallintoon (Aarnio & Kangas 2016, 395). Osakkaiden on myös mahdollista valtuuttaa yksi osakkaista tai myös ulkopuolinen henkilö pesän hoitoon. Tämä kuitenkin edellyttää kaikkien osakkaiden allekirjoittamaa valtakirjaa. Lisäksi osakkailta on mahdollista tehdä keskinäinen sopimus pesän hallinnosta sen joustavamman hoidon varmistamiseksi joko määräajaksi tai toistaiseksi. (Koponen 2020, 21.)

Kuolinpesän muodostuessa ei ole aina mahdollista välittömästi aloittaa osakkaiden yhteishallintoa. Ennen kuin osakkaat ovat ottaneet pesän hoidon haltuunsa, pesän omaisuus tulee ottaa väliaikaisesti hoitoon, esimerkiksi lesken tai muun pesän osakkaan taholta. Jos sukulaisia ei ole, niin velvollisuus on sillä, kenelle se olosuhteisiin nähden kuuluu, esimerkiksi naapurilla tai läheisellä henkilöllä. Pesän väliaikaisessa hallinnossa tulee pesän juoksevat kulut hoitaa, kuten laskujen maksaminen, sekä heidän vastuullansa on ilmoittaa viipymättä kuolinpesän osakkaille kuolemantapauksesta. (Koponen 2020, 24.)

Yhteishallinnon päätöksentekoon tulee kaikkien osakkaiden osallistua joko henkilökohtaisesti tai edustettuina asianmukaisella tavalla. Jos kuolinpesässä on ikänsä puolesta vajaanvaltaisia, tulee heitä edus-

taa esteetön edunvalvoja. Yhteishallinnossa toimiminen kattaa jäämistöoikeuden selvittämisen, hoitamisen, säilyttämisen ja kartuttamiseen tarvittavat toimet. Tämä tarkoittaa käytännössä muun muassa kuolinpesään kuuluvan omaisuuden hoitamista, kuolinpesään kuuluneiden saatavien perimistä, perittävä ja pesän velkojen maksamista sekä muita tarvittavia toimia. (Kangas 2023, 585.)

Yhteishallinnon aikana kuolinpesän varoista voidaan suorittaa kohtuulliset hautaus- ja perunkirjoituskustannukset sekä pesän hoidon, hallinnon ja selvityksen johdosta muodostuneet tarpeelliset kustannukset. Muut kuolinpesän velat maksetaan vasta perittävä velkojen maksun jälkeen. Yhteishallinnossa tavoitteena on kuolinpesän selvittäminen ja sen saattaminen perinnönjakokuntoon. (Aarnio & Kangas 2016, 395.)

3.2 Pesänselvittäjän hallinto

Toisinaan jäämistön hallitseminen ja perinnönjako voivat olla niin monimutkaista sekä laadultaan että laajuudeltaan, että osakkaat voivat kokea sen selvittämisen erittäin hankalaksi. Tällaisissa tilanteissa pesänselvittäjän hallinto saattaa olla paras ratkaisu, kun pyritään järjestämään kuolinpesän asiat asianmukaisesti jakokuntoon. Pesänselvittäjän hallinto muodostaa virallisen kuolinpesän hallinnon ja siinä osakkaat menettävät päätösvaltansa kuolinpesän asioihin liittyen. Etu pesänselvittäjän hallitessa kuolinpesän omaisuutta on se, että se varmistaa parhaiten omaisuuden säilymisen jakoa varten, estäen samalla osakkaita vähentämästä sitä omilla toimillaan. (Kolehmainen & Rabinä 2021, 21–22.)

Kuka tahansa kuolinpesän osakkaista pystyy käynnistämään prosessin pesänselvittäjän hallinnon asettamiseksi. Päätöksen tekee tuomioistuin, ja hakemus tulee jättää vainajan kotipaikan käräjäoikeudelle. Yhdelläkin osakkaalla on oikeus vaatia kuolinpesän siirtämistä pesänselvittäjän hallintaan, eikä toisen osakkaan vastustus estä hakemuksen hyväksymistä. Lisäksi pesänselvittäjän määräämistä voivat hakea myös muut pesän intressitahot, kuten vainajan velkojat tai ne henkilöt, jotka ovat vastuussa vainajan velasta. Myös legaatinsaaja tai perintöosuuden saaja voi pyytää pesänselvittäjän määräämistä tilanteissa, joissa se on tarpeellista hänen oikeuksiensa toteuttamista varten. (Kolehmainen & Rabinä 2021, 22.)

3.3 Kuolinpesän osakkaat

Kuolinpesän osakkaita ovat henkilöt, jotka ovat oikeutettuja osallistumaan kuolinpesää koskevaan päätöksentekoon. Osakkaat muodostuvat perittävän lakimääräisistä perillisistä, yleistestamentinsaajista, leskestä, jos ainakin toisella osapuolella on avio-oikeus toisen puolison omaisuuteen, sekä mahdollisesti eronneesta puolisoista, jos ositusta puolisoitten välillä ei ole tehty. Kuolinpesän osakkaaksi ei kuitenkaan lueta legaatinsaajia. (Kangas 2023, 583; Kolehmainen & Rabinä 2021, 15.)

3.3.1 Lakimääräiset perilliset

Perintökaari perustuu parenteeliperiaatteeseen, joka viittaa perillisryhmiin. Parenteeleja on yhteensä kolme. Lesken perintöoikeus ja oikeus hallita jäämistöä jakamattomana sisältyvät parenteelijärjestelmään siten, että puhdas parenteeliperintö tulee kyseeseen vain, jos perittävä oli naimaton eikä ollut testamentilla määrännyt omaisuudestaan. (Kangas 2023, 547.)

3.3.1.1 Ensimmäinen parenteeli

Ensimmäiseen parenteeliin kuuluvat rintaperilliset, jotka ovat oikeutettuja ensisijaisesti perittävän jäämistöön. Rintaperillisiin sisältyvät ensinnäkin avioliiton kautta syntyneet lapset. Ensimmäiseen parenteeliin kuuluvat myös tunnustetut lapset. Mikäli rintaperillinen on kuollut, hänet on jätetty perinnöttömäksi tai hän on luopunut perinnöstään, hänen sijaansa astuvat hänen jälkeläisensä. Sijaantuloperillinen tarkoittaa kuolleen, perinnöttömäksi jätetyn tai perinnöstä luopuneen rintaperillisen elossa olevaa jälkeläistä. Jos tämä elossa oleva jälkeläinen on myös kuollut, hänen omat jälkeläisensä saavat oikeuden perintöosuuteen. Rintaperillisten perillisryhmässä on näin ollen rajaton sijaantulo-oikeus. Kun kuollut, perinnöttömäksi tehty tai perinnöstä luopunut rintaperillinen jättää perintöosuuden, perinnön saavat hänen jälkeläisensä. (Kangas 2023, 547–548.)

Tämänhetkisen lain mukaan myös ottolapsen perintöoikeus ottovanhempiinsa on samanlainen kuin muillakin lapsilla. Adoptiolapsi ei kuitenkaan peri biologisia vanhempiaan eivätkä vanhemmat adoptiolasta. Mikäli adoptio on kuitenkin tapahtunut ennen vuotta 1.1.1980, säännökset ovat erilaiset, sillä lakiin on tullut muutoksia sen jälkeen. Sen mukaan adoptoiduilla lapsilla on oikeus periä biologiset vanhempansa, jos adoptio on tapahtunut ennen 1.1.1980. (Koponen 2020, 14–15.)

3.3.1.2 Toinen ja kolmas parenteeli

Mikäli perittävä ei ollut naimisissa kuollessaan eikä hänellä ollut rintaperillistä tai tämän jälkeläistä, seuraavana perimysjärjestyksessä ovat perittävän vanhemmat, jotka perivät koko omaisuuden puoliksi. Vanhempien oikeus periä lapsensa ei riipu siitä, syntyikö lapsi avioliitossa vai avioliiton ulkopuolella. Jos rintaperillinen syntyi avioliiton ulkopuolella eikä isyyttä ole vahvistettu, lapsen äiti perii rintaperillisen osuuden yksin. (Kangas 2023, 557.)

Mikäli toinen vanhemmista on menehtynyt, perittävän sisarukset jakavat hänen osuutensa. Jos joku sisarista on kuollut, hänen jälkeläisensä tulevat hänen sijaansa, ja jokainen haara saa yhtä suuren osan perinnöstä. Jos sisaruksia tai heidän jälkeläisiään ei ole, mutta toinen vanhemmista on elossa, hän saa koko perinnön. Tämä perimysjärjestys toistuu toisessa parenteelissa samalla tavalla, sukuhaaroittain ja tasapuolisesti. Jos perittävällä on ollut veli- tai sisarpuolia, he jakavat täyssisarustensa kanssa yhdessä osan perinnöstä, joka olisi tullut heidän vanhemmilleen. Jos täyssisaruksia ei ole, perittävän veli- ja sisarpuolilla on toisessa parenteelissa samat perintöoikeudet kuin täyssisaruksilla. Jos perittävällä on ainoastaan veli- tai sisarpuoli, tämä saa koko perinnön. (Kangas 2023, 557–558.)

Jos henkilöltä, joka ei ollut naimisissa, ei ole jäänyt ensimmäiseen tai toiseen parenteeliin kuuluvia perillisiä, hänen jäämistönsä siirtyy kolmanteen parenteeliin. Kolmannessa parenteelissa perittävän isovanhemmat saavat koko perinnön, jos muita perillisiä ei ole. Kuolleen isovanhemman perintöosuus siirtyy hänen omille lapsilleen. Tässä perillisryhmässä ei ole rajatonta sijaantulo-oikeutta, ja sijaisperimisoikeus ulottuu ainoastaan perittävän setiin, täteihin ja enoihin, eli käytännössä perittävän vanhempien veljiin ja sisariin. Serkut eivät peri ollenkaan. (Kangas 2023, 558.)

3.3.2 Leski kuolinpesän osakkaana

Mikäli perittävältä ei ole jäänyt rintaperillistä, leski on ensimmäisenä oikeutettu kuolleen puolisonsa perintöön. Tämä oikeus säilyy eloonjääneellä puolisoilla, vaikka heillä olisi ollut avio-oikeuden täysin poissulkeva avioehtosopimus tai vaikka avio-oikeus olisi rajoitettu tiettyyn omaisuuteen lahjakirjalla, testamentilla tai henkivakuutuksen edunsaajamääräyksellä. Avio-oikeuden puuttuminen ei estä perimistä. Ensin kuolleen aviopuolison perillisten, eli toissijaisten perillisten, perimisoikeus siirtyy lesken kuolemaan. Lesken jälkeen perittävän omaisuus jaetaan toissijaisten perillisten ja lesken perillisten kesken. (Kangas 2023, 553.) Lisäksi leski voi olla perillisen asemassa yleistestamentin saajana tai

avio-oikeuden nojalla. Leski on myös aina kutsuttava perunkirjoitustilaisuuteen huolimatta siitä, oliko hän osakas vai ei. (Koponen 2020, 16.)

3.3.3 Testamentinsaajat

Kuolinpesän osakkaisiin luetaan suoraan lain nojalla myös yleisjälkisäädöksen saajat eli yleistestamentinsaajat. Koska testamentti voidaan laatia sekä luonnollisille henkilöille että myös oikeushenkilöille, kuolinpesän osakas voi olla myös muu kuin sukulainen. Näin ollen esimerkiksi säätiöt, uskonnolliset yhdyskunnat, yliopistot, kunnat ja valtio voivat olla testamentinsaajia sekä sen myötä myös kuolinpesän osakkaita. Yleistestamentissa testamentinsaajalle annetaan koko omaisuus, osuus omaisuudesta tai se, mikä jää jäljelle muiden määräysten täytäntöönpanon jälkeen. (Aarnio, Kangas & Rabinä 2020, 110.)

Mikäli kyseessä on erityisjälkisäädös eli toisin sanoen legaatti tai erityistestamentti, testamentinsaajasta ei tavallisesti tule kuolinpesän osakasta. Erityisjälkisäädös tarkoittaa testamenttia, jolla henkilö saa omistukseensa tietyn esineen (esinelegaatti), arvomäärän (raha- eli velvoiteoikeudellinen legaatti) tai omaisuutta, johon testamentinsaaja ei saa omistusoikeutta, mutta esimerkiksi pelkästään käyttöoikeuden (käyttö- tai tuotto-oikeustestamentti). (Kangas 2023, 750, 583; Aarnio ym. 2020, 78.)

3.3.4 Toissijaiset perilliset

Kun on kyseessä lapseton aviopari, yleensä eloonjäänyt puoliso perii ensiksi kuolleen puolison omaisuuden. Tällaisessa tapauksessa leski ei voi kuitenkaan määrätä testamentilla ensiksi kuolleen puolison omaisuudesta, jolloin kyseeseen tulevat toissijaiset perilliset. Ensiksi kuolleen puolison perillisistä käytetään nimitystä toissijaiset perilliset. Lesken kuoltua perintö jaetaan sekä hänen perillistensä kesken että ensiksi kuolleen puolison toissijaisten perillisten kesken. Toissijaisten perillisten perintöoikeus on ensisijaisesti ensiksi kuolleen puolison vanhemmille. Heidän jälkeensä perimyoikeus siirtyy ensiksi kuolleen puolison veljelle tai sisarelle, tai heidän jälkeläisilleen. Toissijaisia perillisiä eivät kuitenkaan ole henkilöt, jotka kuuluvat kolmanteen parenteeliin. Mikäli ensiksi kuolleen puolison jälkeen eloon jää ainoastaan kolmanteen parenteeliin kuuluvia perillisiä, leski perii koko omaisuuden täyden omistusoikeuden turvin. (Aarnio & Kangas 2016, 113.)

Toissijaisten perillisten perintöoikeus toteutetaan vasta lesken kuoleman jälkeen. Lakiteknisesti tämä on ratkaistu siten, että toissijaiset perilliset ovat ensiksi kuolleen puolison perillisiä, mutta heistä tulee osakkaita vasta lesken kuolinpesässä. Osakkaina he voivat vaatia perinnönjakoa vasta lesken kuoleman jälkeen. Lopullisesti toissijaiset perilliset määräytyvät vasta lesken poismenon jälkeen. Heidät on kuitenkin kutsuttava myös ensiksi kuolleen puolison perunkirjoitustilaisuuteen. (Aarnio & Kangas 2016, 114.)

3.3.5 Valtion oikeus perintöön

Jos perittävältä ei ole jäänyt oikeudenomistajia, perintö siirtyy valtiolle. Vaikkakin valtion oikeutta perintöön on rajattu lesken ja ensin kuolleen puolison toissijaisten perillisten hyväksi. Jos leski menehtyy ilman perillisiä, ensin kuolleen puolison toissijaiset perilliset perivät lesken osuuden. Toisaalta, jos ensin kuollut puoliso ei ole jättänyt toissijaisia perillisiä, lesken perilliset perivät myös heidän osuutensa. Mikäli toissijaisia perillisiä ei ole, leski voi testamentilla määrätä sekä hänen omasta omaisuudestaan, mutta myös puolisolta perintöoikeuden nojalla perimästään omaisuudesta. Tämä myös rajoittaa valtion oikeutta jäämistöön. Muussa tapauksessa, jos perittävä ei ole määrännyt testamentilla omaisuudestaan, ja lähimmät sukulaiset ovat serkkuja, valtion oikeus perintöön tulee voimaan. (Aarnio & Kangas 2016, 187–188.)

Valtiolla on oikeus päättää luovuttaa perintönä saamansa omaisuuden kokonaan tai osittain sille kunnalle, joka on ollut perittävän viimeisin asuinkunta. Lisäksi kiinteä omaisuus on mahdollista siirtää sille kunnalle, missä omaisuus sijaitsee. On myös mahdollista luovuttaa omaisuus hakemuksesta perittävän kaukaisemmalle sukulaiselle tai hänen läheiselleen, jos tilanteen arvioidaan olevan perusteltu. (Norri 2017, 74.)

4 TESTAMENTTI

Testamentti on kuolemanvaralle tehtävä, vastikkeeton ja yksipuolinen oikeustoimi. Testamentilla henkilö voi määrätä siitä, miten hänen omistamansa omaisuutensa on kuoleman jälkeen jaettava. (Kangas 2023, 699.) Testamentti on henkilökohtainen oikeudellinen toimi ja sitä ei ole missään tapauksessa mahdollista laatia toisen henkilön puolesta, vaikka toinen henkilö antaisikin siihen suostumuksensa (Aarnio ym. 2020, 74). Tässä luvussa käsitellään testamentin laatimista ja testamentin erityispiirteitä yksityiskohtaisemmin.

4.1 Testamentin laatiminen

Kuten jo aiemmin mainittiin, testamentit jaetaan kahteen eri ryhmään sisältönsä mukaan: yleisjälkimmäisiin ja erityisjälkimmäisiin. Näiden lisäksi on eritelty erilaiset testamenttityypit, joista yleisimmät ovat täysi omistusoikeustestamentti, rajoitettu omistusoikeustestamentti, tuotto-oikeustestamentti ja käyttöoikeustestamentti. (Kangas 2023, 708.) Omistusoikeustestamentti on yksi yleisimmistä testamenttityypeistä ja sen mukaan testamentinsaaja saa määritellyn osuuden tai koko jäämistön täydellä omistusoikeudella. Toisinaan testamentissa voidaan määrätä perättäisseuraannosta, jossa omaisuus siirtyy ensin ensisijaiselle saajalle ja sitten toissijaiselle saajalle ensimmäisen saajan kuoltua. Tätä kutsutaan rajoitetuksi omistusoikeustestamentiksi eli toiselta nimeltään vallintatestamentiksi. Käyttö- eli hallintaoikeustestamentissa taas testamentinsaaja saa oikeuden hallita omaisuutta ja nauttia sen tuloja ja tuottoja, mutta hänellä ei ole täyttä omistusoikeutta. Vähimmillään testamentinsaaja voi saada pelkän oikeuden nauttia omaisuuden tuotoista, ja tätä kutsutaan tuotto-oikeustestamentiksi. (Aarnio ym. 2020, 79–80.)

Testamentin laatimisen mahdollistaa henkilön riittävä ikä ja ymmärrys. Testamentinteko-oikeus on kenellä tahansa 18 vuotta täyttäneellä henkilöllä, mutta tietyissä tilanteissa myös nuoremmilla. Naimisissa ollessaan puoliset voivat tehdä keskinäisen testamentin sekä myös 15-vuotias saa laatia testamentin omalla työllään ansaitusta omaisuudestaan. (Norri 2017, 79.) Testamentin laadinnassa edellytetään riittävää henkistä toimintakykyä testamentin laatijalta. Pätevää testamenttia ei voi laatia henkilö, joka kärsii mielenterveyden ongelmista, kognitiivisista rajoituksista tai muista psyykkisistä häiriöistä, jotka vaikuttavat hänen kykyynsä ymmärtää, mitä hän lahjoittaa kenellekin. (Norri 2017, 79.) Testamentin

laatimiseen liittyvä pätevyys säilyy kuitenkin, vaikka henkilölle olisi määrätty edunvalvoja tai hän olisi todettu oikeustoimikelvottomaksi (Aarnio ym. 2020, 74).

Testamentteja voi myös olla useampi kuin yksi. On myös mahdollista peruuttaa kaikki edelliset testamentit tai osan testamentin määräyksistä uuteen testamenttiin tehdyllä määräyksellä milloin tahansa testamentin tekijän eläessä. (Kangas 2023, 699, 725.)

4.2 Testamentin muotovaatimukset

Testamentin tulee olla aina testamentin laatijan allekirjoittama sekä kahden esteettömän todistajan allekirjoittama. Todistajien esteellisyys määritellään testamentin laatimishetken mukaisesti ja esteellisyyttä koskevat säännöt perustuvat kahteen tekijään. Ensinnäkin sukulaisuus ja suhteet sukulaisiin vaikuttavat todistajien esteellisyyteen, ja esimerkiksi läheinen sukulainen tai heidän puolisonsa eivät ole hyväksyttäviä testamentin todistajia. Toiseksi henkilön hyväksi tehty määräys testamentissa estää kyseisen henkilön toimimisen tämän testamentin todistajana. Ei ole mahdollista pätevästi todistaa testamenttia oikeaksi, jos se on laadittu hänen omaksi hyödykseen. (Aarnio ym. 2020, 70–71.)

Lisäksi edellytetään testamentin todistajien samanaikaista läsnäoloa, heidän todistaessaan testamentin laatijan allekirjoituksen oikeaksi. Testamentin todistajien ei tarvitse tietää testamentin sisältöä, mutta heidän on tiedettävä, että he ovat todistamassa testamenttiasiakirjaa oikeaksi. Testamentin todistajien on joko nähtävä testamentin laatijan allekirjoittavan asiakirjan tai heidän on vahvistettava, että testamentin laatija on tunnustanut aiemmin tehdyn allekirjoituksen omakseen. Testamentin todistajien on myös merkittävä allekirjoituksensa lisäksi todistuslauselmaan muun muassa ammattinsa ja asuinpaikkansa, samoin kuin todistuspaikka ja -aika. Testamentin todistuslausumissa mainitaan yleensä myös, että todistajien mukaan testamentin laatija oli "testamentintekokelpoinen" tai vastaavasti "oikeustoimikelpoinen". (Aarnio ym. 2020, 71.)

Erityistapauksena on tilanne, jossa kuolinpesän omaisuudesta voidaan määrätä joko suullisen testamentin tai omakätisesti kirjoitetun ja allekirjoitetun, niin sanotun holografisen testamentin avulla. Holografinen testamentti katsotaan päteväksi ilman todistajien vahvistusta, jos testamentin laatijalla on ollut sairaus tai muu pakottava syy, joka on estänyt häntä laatimasta testamenttia tavallisessa muodossa. Suullinen hätätilatestamentti ei kuitenkaan ole vapaamuotoinen, vaan se voidaan laatia suullisesti kahden todistajan läsnä ollessa samanaikaisesti, ainoastaan jos tavallisten testamenttimuotojen

käyttö ei ole mahdollista testamentin laatijan sairauden tai muun pakottavan syyn takia. Näin ollen todistajien samanaikainen läsnäolo on suullisen hätätilatestamentin muotovaatimus, ja sen laiminlyönti voi aiheuttaa testamentin moitteenvaraisen pätemättömyyden. Todistajilta edellytetään samanlaisia esteettömyysvaatimuksia kuin perinteisessä testamentissa. (Aarnio ym. 2020, 72.)

4.3 Testamentin tiedoksianto, moite ja lakiosa

Testamentti tulee lain mukaan antaa todistettavasti tiedoksi kaikille perillisille perittävän kuoleman jälkeen ja samalla heille tulee antaa testamentista oikeaksi todistettu jäljennös. Testamentti on annettava tiedoksi perilliselle myös siinä tapauksessa, vaikka kyseinen perillinen ei asuisi Suomessa. Jos kyseessä oleva perillinen on vajaavaltainen eli esimerkiksi alaikäinen, tulee testamentin tiedoksianto toimittaa hänen edunvalvojalleen. Velvollisuus testamentin tiedoksi antamisesta kuuluu testamentinsääjille ja se on perunkirjoituksesta erillinen, itsenäinen toimitus. Myöhemmin on pystyttävä todistamaan, että testamentti on annettu tiedoksi ja testamentista on annettu oikeaksi todistettu jäljennös perillisille. Mikäli perillinen kieltäytyy allekirjoittamasta tiedoksiantoa, tulee se toimittaa haastemiehen välityksellä. (Aarnio ym. 2020, 82–83; Koponen 2020, 43.)

Kun testamentti annetaan perillisille tiedoksi, perillinen voi joko hyväksyä sen tai sitä voidaan moittaa. Testamentin hyväksymiselle ei ole asetettu kiinteää aikarajaa, mutta epäsuora aikaraja liittyy testamentin moitekanteeseen. Jos moitekannetta ei nosteta kuuden kuukauden kuluessa siitä hetkestä, kun perillinen on saanut testamentin tiedoksi, testamentti tulee lainvoimaiseksi hänen osaltaan. Näin ollen testamentti tulee lainvoimaiseksi, kun perillinen on hyväksynyt testamentin tai kun moitekannetta ei nosteta määräajassa testamentin tiedoksiannon jälkeen tai kun moiteriidassa saavutetaan lainvoimainen päätös. (Aarnio ym. 2020, 89–90.)

Testamenttia voidaan moittaa eli se voidaan julistaa pätemättömäksi ainoastaan laissa määritettyjen moiteperusteiden takia. Moiteperusteet liittyvät muun muassa testamentintekijän kelpoisuuteen määrätä jäämistöstään, testamentin muotovaatimuksiin, testamentintekijän pakottamiseen laatia testamentti tai esimerkiksi todistajien esteettömyyden säännöksiin. (Aarnio ym. 2020, 90.)

Perillisen rintaperillisillä on aina oikeus lakiosaan, mikä on suuruudeltaan puolet hänelle normaalisti kuuluvasta perintöosasta, jos testamenttia ei olisi. Näin ollen perittävä ei voi koskaan testamentilla kokonaan sivuuttaa rintaperillisten perintöoikeutta. Jotta rintaperillinen voi saada lakiosansa, hänen on

esitettävä lakiosailmoitus määräajassa testamentinsaajalle. Kuuden kuukauden määräajan laskenta alkaa siitä hetkestä, kun testamentti on virallisesti annettu tiedoksi perilliselle. Testamentinsaajalla on aina oikeus maksaa lakiosa perilliselle rahana. (Aarnio ym. 2020, 86, 88.)

5 PERUNKIRJOITUS

Perintökaareissa säädetään perunkirjoituksesta ja se tulee toimittaa jokaisen Suomessa kuolleen luonnollisen henkilön jälkeen. Perukirjasta selviää vainajan koko omaisuus ja velat kuolinhetken mukaan. Tässä luvussa käsitellään tarkemmin perunkirjoitusta, sen tarkoitusta ja perukirjan sisältöä.

5.1 Perunkirjoituksen tarkoitus

Perunkirjoituksen tarkoituksena on laatia perukirja eli luetteloida perittävän omaisuus kuolinhetkellä. Perukirja on päätarkoitukseltaan perintöveroilmoitus, mutta se myös toimii osakasluettelona sekä omaisuusluettelona. Tämä tarkoittaa sitä, että perukirjaan tulee luetteloida kaikki kuolinpesän osakkaat sekä vainajan koko omaisuus ja velat kuolinhetkellä. Perukirja ja perunkirjoitus on tehtävä jokaisen vainajan jälkeen, joka on merkitty kotipaikkarekisteriin Suomessa, riippumatta vainajan iästä tai varallisuudesta. (Norri 2017, 281.)

Perintöverotuksen näkökulmasta perukirjalla on keskeinen rooli, sillä se toimii perintöverotuksen perustana. Vaikka Verohallintoon lähetetään perukirja arvoineen, heitä ei ole sidottu käyttämään perukirjaan asetettuja arvoja vaan heillä on vapaus itsenäisesti harkita omaisuuden uudelleenarvioimista. (Kangas 2023, 574.)

5.2 Perunkirjoituksen toimittaminen

Ensisijaisesti perunkirjoituksen toimituttamisvelvollinen on pesän osakas, kenellä kuolinpesä on hoidossa. Usein tämä henkilö on leski tai joku muu läheinen henkilö. Perunkirjoituksen toimituttamisvelvollisuus voi olla myös määrätty tietylle henkilölle, esimerkiksi pesänselvittäjälle tai perittävän itse nimeämälle testamentin toimeenpanijalle. (Kangas 2023, 570.) Perunkirjoituksen toimitusvelvollisuuden täyttämiseksi on valittava kaksi uskottua miestä laatimaan perukirja. Lain mukaan heidän ei tarvitse täyttää erityisiä pätevyysvaatimuksia, mutta yleisenä edellytyksenä uskotuilta miehiltä vaaditaan täysivaltaisuutta ja oikeustoimikelpoisuutta. Erityinen vaatimus heidän tehtävänsä on kyky arvioida varallisuutta objektiivisesti. Vaikka myös maallikoiden on mahdollista toimia perunkirjoituksen uskottuina

miehinä, suositellaan erityisesti monimutkaisissa tai laajoissa kuolinpesissä uskotuiksi miehiksi valittavaksi henkilöt, joilla on koulutuksen ja kokemuksen perusteella kyky arvioida omaisuutta luotettavasti. (Aarnio ym. 2020, 122.)

Perunkirjoitus tulee toimittaa kolmen kuukauden aikana kuolinpäivästä lukien. Perunkirjoitukseen on mahdollista myös hakea lisääaikaa Verohallinnolta. Hakemukseen tulee kirjata perusteet, miksi lisääikaa haetaan. (Aarnio ym. 2020, 98–99.)

Perunkirjoitukseen tulee kutsua kaikki kuolinpesän osakkaat, testamentinsaajat ja toissijaiset perilliset. Perunkirjoituksen kutsu on myös toimitettava etukäteen riittävän ajoissa. Vaikka uskotut miehet pesänilmoittajan kanssa lopulta päättävät perunkirjoituksen tarkan ajankohdan, hyvään perunkirjoitustapaan kuuluu valita sellainen viikonpäivä ja kellonaika, joka mahdollistaa osakkaiden osallistumisen tilaisuuteen, huomioiden heidän asuinpaikkansa ja elämäntilanteensa. Laissa ei ole määrätty missä perunkirjoitus tulee pitää, se voidaan kutsua koolle uskottujen miesten toimistoon tai esimerkiksi kuolinpesän osakkaan kotiin. (Aarnio ym. 2020, 107.)

Perunkirjoitus pidetään yleensä suhteellisen lähellä perunkirjoituksen määräajan loppua, jotta kaikki tarvittavat asiakirjat ehditään koota kasaan ja viimeiset hautajaiskululaskut ehtivät saapua. Ennen perunkirjoitusta tulee kerätä kasaan sekä tilata useita erilaisia asiakirjoja, kuten sukuselvitys vainajasta, vainajan ja hänen puolisonsa lainhuutotodistukset sekä asunto-osakekirjat, jäljennökset testamentista ja avioehtosopimuksesta, ensiksi kuolleen puolison jälkeen laadittu perukirja, saldotodistukset vainajan ja lesken varoista ja veloista, jäljennökset veroilmoituksista, kuitit hautajaiskuluista sekä muista vainajan laskuista, jotka kohdistuvat elinaikaan mutta on maksettu kuolinpäivän jälkeen. (Norri 2017, 286.)

5.3 Perukirjan sisältö ja rakenne

Kun uskotut miehet ovat vastaanottaneet toimeksiannon perunkirjoituksen toimittamisesta, he vastaavat ajan ja paikan määrittämisestä perunkirjoitustilaisuudelle, kutsujen lähettämisestä tilaisuuteen osallistuville, sekä hankkivat tarvittavat virkatodistukset ja suorittavat muut valmisteluun liittyvät tehtävät perunkirjoituksen sujuvaa etenemistä varten. Ennen varsinaista perunkirjoitustilaisuutta yleensä uskottu mies ja kuolinpesän osakas työskentelevät yhteistyössä hoitaakseen valmistelutoimenpiteitä. Yleensä osakkaat hankkivat uskotun miehen pyynnöstä jäämistöön liittyviä perusasiakirjoja. (Aarnio ym. 2020, 123.) Perunkirjoituksessa tulee aina olla kaksi uskottua miestä ja perukirjaan on kirjattava

todistus siitä, että he ovat arvioineet pesän varat parhaan ymmärryksensä mukaan. Perukirjassa on myös aina oltava pesänilmoittaja. Yleensä yksi kuolinpesän osakkaista toimii pesänilmoittajana, joka ilmoittaa uskotuille miehille tarvittavat tiedot perittävän omaisuudesta ja veloista. (Aarnio ym. 2020, 123–124.)

Perukirja on asiakirja, joka koostuu kolmesta keskeisestä osasta. Ensiksi perukirjan alussa johdanto-osiossa ilmoitetaan toimituksen päivämäärä ja paikka, vainajan tiedot, kuolinpesän osakkaat, uskotut miehet, perunkirjoitukseen osallistuneet henkilöt ja esitellään perukirjan sisältämät asiakirjat. Itse perukirjan keskeisen sisällön muodostavat pesänilmoittajan antamat vainajan varallisuustiedot. Lisäksi perukirjaan kirjataan mahdollisesti myös lesken tai ensiksi kuolleen puolison varallisuus, jos avio-oi-keutta rajoittavaa sopimusta ei ole tehty eikä ositusta ole toimitettu. Kolmantena osana ovat uskottujen miesten vahvistukset, joissa he vakuuttavat, että ilmoitettu varallisuus on asianmukaisesti arvioitu. Lisäksi perukirjan allekirjoittaa pesänilmoittaja ja vakuuttaa valaehtoisesti, että hänen antamansa tiedot ovat oikeat eikä hän tahallisesti ole jättänyt mitään ilmoittamatta. Uskotut miehet todistavat, että he ovat merkinneet kaiken ilmoitetun oikein ja arvioineet omaisuuden parhaan ymmärryksensä mukaan. Perukirjan luotettavuus rakentuu näiden eri osien yhteensovittamisesta ja dokumentoinnista. Lisäksi perukirjassa on yleensä lisätiedot-osio varallisuustietojen jälkeen, missä mainitaan muita huomioon otettavia seikkoja. (Aarnio ym. 2020, 137, 152.)

5.3.1 Perittävän ja kuolinpesän osakkaiden tiedot perukirjassa

Perukirjaan tulee merkitä vainajan täydellinen nimi, henkilötunnus, kuolinaika sekä kotipaikka. Perunkirjoitusta varten tulee hankkia perittävästä 15-vuotiaasta lähtien katkeamaton sukuselvitysketju, josta kuolinpesän osakkaat selviävät. Virkatodistukset eli sukuselvitykset tulee hankkia seurakunnalta, jos perittävä on 15-vuotiaasta alkaen jossakin elämänvaiheessa kuulunut evankelisluterilaiseen tai ortodoksiseen kirkkokuntaan. Jos perittävä ei ole kuulunut kirkkoon ollenkaan tai ainoastaan osittain, tulee sukuselvitys tilata lisäksi Digi- ja väestötietovirastosta. Mikäli perittävä on asunut ulkomailla, tulee myös kyseisen asuinpaikan viranomaisilta tilata sukuselvitys perunkirjoitusta varten. Näin ollen sukuselvityksiä tulee olla niin paljon, että ne kattavat koko vainajan katkeamattoman sukuselvityksen 15-vuotiaasta lähtien. (Aarnio ym. 2020, 138–141, 143, 145.)

Lisäksi aviopuolisosta on hankittava virkatodistus avioliiton ajalta samoin perustein kuten edellä on mainittu. Kokonaisuudessaan sukuselvityksistä tulee käydä ilmi kaikki perittävän perilliset. (Aarnio

ym. 2020, 138–141, 143, 145.) Mikäli sukuselvityksistä ei ilmene kaikkien perillisten tai testamentinsaajien elossaolo, tulee heistä lisäksi tilata elossaolotodistukset Digi- ja väestötietovirastosta (Digi- ja väestötietovirasto 2024).

Vainajan tietojen lisäksi perukirjaan merkitään myös kaikkien perillisten, testamentinsaajien ja eloonjääneen aviopuolison nimi, henkilötunnus, sukulaisuussuhde sekä osoitetiedot. Toissijaiset perilliset on myös aina merkittävä perukirjaan oman otsikon alle, vaikka he eivät olisikaan vielä ensiksi kuolleen henkilön kuolinpesän osakkaita. (Aarnio ym. 2020, 138–141, 143, 145.)

5.3.2 Omaisuuden arvostaminen perukirjassa

Perittävän jäämistö arvostetaan perittävän kuolinhetken arvoihin sekä lähtökohtana on arvioida omaisuus käyvän arvon eli todennäköisen luovutushinnan mukaisesti. Omaisuus luetteloidaan perukirjaan omaisuuslajeittain. Perittävän pankkivarat ja velat selviävät saldotodistuksista ja ne arvostetaan kuolinpäivän mukaisesti. (Aarnio ym. 2020, 148, 179, 180.)

5.3.3 Muut perukirjassa huomioitavat asiat

Perukirjassa tulee huomioida, mikäli perittävän ja hänen aviopuolisonsa välillä on tehty avioehtosopimus ja tästä tulee liittää kopio perukirjaan. Lisäksi perukirjaan tulee selventää tieto puolisoitten välisestä osituksesta ja liittää mukaan mahdollisen osituskirjan jäljennös. Testamentin jäljennös tulee myös liitteeksi perukirjaan sekä perukirjaan kirjataan myös tieto testamentista ja sen mahdollisesta tiedoksiannosta perillisille. Lisäksi perukirjaan on kirjattava tiedot mahdollisista perittävän tai lesken antamista lahjoista ja ennakkoperinnoista sekä tiedot heidän mahdollisista henkivakuutuksistaan. (Aarnio ym. 2020, 147.)

Ensiksi kuolleen puolison jälkeen tehty perukirja sekä mahdollinen ositus- ja perinnönjakokirja tulee myös huomioida perukirjassa, sillä niillä on merkittävä vaikutus siihen, miten puolison perukirja tulee laatia. Näiden lisäksi tulee selvittää ja kirjata perukirjaan myös sellaisten jakamattomien kuolinpesien omaisuus, missä perittävä on osallisena. Kyseisten kuolinpesien perukirjat tulee olla liitteenä laaditussa perukirjassa. (Aarnio ym. 2020, 147.)

Mikäli joku kuolinpesän osakkaista luopuu perinnöstä, tulee tästä olla kirjallinen asiakirja sekä maininta perukirjassa. Perukirjassa tulee myös mainita, vetoaako leski tasinkoetuoikeuteensa eli tasinkoprivilegiin, mikä tarkoittaa lesken oikeutta olla maksamatta tasinkoa vainajan perillisille. Perukirjan loppuosan lisätiedot-osioon lisätään yleensä maininta siitä, että leskelle jää lain mukaan elinikäinen hallintaoikeus puolisoiden yhteisenä kotina käytettyyn asuntoon, mikäli lesken omistuksessa ei ole hänelle kodiksi sopivaa asuntoa. (Aarnio ym. 2020, 147, 159, 164.)

5.4 Perukirjan toimittaminen viranomaisille sekä osakasluettelon vahvistaminen

Valmis perukirja on toimitettava Verohallinnolle kuukauden kuluessa perunkirjoituksen toimittamisesta. Se voidaan toimittaa sähköisesti OmaVero-asointipalvelun kautta. Perukirjan lisäksi Verohallintoon tulee toimittaa liitteenä myös kopiot mahdollisesta testamentista, avioehtosopimuksesta sekä mahdollisesta osituskirjasta. (Kangas 2023, 572.) Siinä tapauksessa, jos alaikäinen on osallisena kuolinpesässä ja hänen perimänsä osuus kuolinpesän bruttovaroista ylittää 20 000 euroa, hänen edunvalvontansa on kirjattava holhousasioiden rekisteriin. Tämän vuoksi, mikäli kuolinpesässä on alaikäisiä osakkaita, perukirjasta on toimitettava jäljennös Digi- ja väestötietovirastoon kuukauden kuluessa perunkirjoituksen toimittamisesta. (Kangas 2023, 574.)

Jos perittävällä on kuollessaan ollut kotikunta Suomessa, voidaan perukirja lähettää osakkaiden osalta vahvistettavaksi Digi- ja väestötietovirastoon. Perukirjan osakasluettelon vahvistuksella tarkoitetaan perukirjan osakkaiden tarkistusta, jotta varmistetaan, että kaikki kuolinpesän osakkaat ovat oikein merkittynä perukirjaan. (Kangas 2023, 572.)

5.5 Täydennysperukirja

Perunkirjoituksen toimittamisen jälkeen voi ilmetä tilanteita, joissa kaikki tarvittavat tiedot perintöverotuksen kannalta eivät ole sisältyneet perunkirjaan vaaditulla laajuudella. Mikäli perunkirjoituksen jälkeen, mutta ennen perintöveron määräämistä, tulee tietoon uusia seikkoja, jotka voivat vaikuttaa perintöveron suuruuteen, on mahdollista tehdä vapaamuotoinen ilmoitus Verohallinnolle. On kuitenkin tärkeää huomata, että kyseessä ei ole varsinaisesti täydennysperunkirjoitus. Vapaamuotoista ilmoitusta voi käyttää niissä tilanteissa, joissa ilmoitus ei vaikuta kuolinpesän laajuuteen. (Aarnio ym. 2020, 103.)

Perintökaaren mukaan perunkirjoituksen jälkeen on kuitenkin toimitettava täydennysperunkirjoitus, jos havaitaan, että pesässä on varoja tai velkoja, joita ei ole huomioitu perukirjassa. Nämä lisättävät varat ja velat ilmoitetaan täydennysperukirjassa samalla tavalla kuin alkuperäisessä perukirjassakin. Täydennysperunkirjoituksen suorittamisvelvollisuus ei vanhene ajan myötä. Täydennysperunkirjoituksen avulla voidaan ilmoittaa varoja, jotka kuuluivat henkilön jäämistöön jopa vuosikymmeniä sitten, ja tämä on mahdollista siinäkin tapauksessa, jos kuolinpesä on jo osittain jaettu. Täydennysperunkirjoitus tulee toimittaa yhden kuukauden määräajan sisällä, kun uudet tiedot ovat tulleet ilmi. (Aarnio ym. 2020, 103.)

Mikäli alkuperäisessä perukirjassa on ilmoitettu omaisuutta, joka myöhemmin havaitaan kuuluvan toiselle henkilölle ja se vaikuttaa merkittävästi kuolinpesän varallisuuteen, voidaan laatia niin kutsuttu oikaisuperukirja. Oikaisuperunkirjoitus tehdään samojen sääntöjen mukaisesti kuin täydennysperunkirjoitus. Oikaisuperukirja tulee aina laatia silloin, kun perunkirjoituksen teon jälkeen ilmenee uusi perillinen, testamentinsaaja tai aiemmin sivuutettu perillinen. Jos perintö on jo jaettu, tulee perinnönjakoa korjata, ja alkuperäisessä jaossa omaisuutta saaneet henkilöt ovat velvollisia palauttamaan omaisuutensa uudelleenjakoa varten. Oikaisuperukirjassa tulee ilmoittaa sekä kuolinpesän alkuperäiset että uudet osakkaat, ja määritellä heidän osuutensa jaettavasta omaisuudesta. Jos täydennysperunkirjassa ilmoitetaan jaettavat varat eri tavalla kuin aikaisemmin, on selvitettävä syy tähän muutokseen. Perintöverotusta voidaan tarkistaa verovelvollisen pyynnöstä kymmenen vuoden ajan alkuperäisen perintöveropäätöksen antamisesta lukien. (Aarnio ym. 2020, 103.)

6 PERINNÖNJAKO

Perinnönjako on perunkirjoituksesta erillinen toimitus, jossa vainajan omaisuus jaetaan noudattaen määräyksiä koskien perintöoikeutta, testamenttia, lakiosaa ja avio-oikeutta. Perinnönjaosta tulee aina laatia perinnönjakokirja. Tässä luvussa syvennyttään tarkemmin perinnönjakoon, ositukseen sekä omaisuuden erotteluun ja muihin perinnön jakamiseen liittyviin käsitteisiin. (Koponen 2020, 68.)

6.1 Ositus ja omaisuuden erottelu ennen perinnönjakoa

Ennen perinnönjakoa on yleensä suoritettava ositus, mikäli perittävällä oli aviopuoliso. Osituksella tarkoitetaan menettelyä, jossa erotellaan vainajan ja lesken omaisuus toisistaan, jaetaan yhteinen omaisuus ja suoritetaan mahdollinen tasinko. (Norri 2017, 370.) Ositus tapahtuu käytännössä niin, että puolisoitten omaisuudet lasketaan yhteen sekä jaetaan kahtia. Molemmille osapuolille tulee jäädä yhtä suuri omaisuus. Se puoliso, jolla on enemmän omaisuutta, maksaa tasinkona toiselle puolisolle sen verran, että molemmille jää yhtä suuri omaisuus. Näin heidän avio-oikeutensa omaisuuteen toteutetaan. Kun avioliitossa oleva henkilö menehtyy, suoritetaan jäämistöositus. Puolison kuolema toimii osituksen perusteena. Koska jäämistöosituksen on tapahduttava ennen perinnönjakoa, osituksen tuloksella on vaikutusta siihen, millainen perittävän jäämistö lopulta muodostuu. Ositus voidaan toimittaa joko sopimusosituksena tai pesänjakajan toimittamana toimitusosituksena. Mikäli kummallakaan puolisoilla ei ole avio-oikeutta toisen puolison omaisuuteen, suoritetaan omaisuuden erottelu osapuolten välillä, jossa vahvistetaan kunkin puolison omistussuhteet. Jäämistöosituksessa omaisuus otetaan huomioon ensin kuolleen puolison kuolinhetken mukaan. Tämän jälkeen saatu omaisuus tai velka eivät kuulu ositettavaan omaisuuteen. (Kolehmainen & Rabinä 2021, 257–259.)

6.1.1 Yhteisen omaisuuden jakaminen

Usein aviopuolisoilla on yhteistä omaisuutta, kuten asunto-osakkeita, kesämökkejä tai metsätiloja. Yhteisen omaisuuden jakamiseen on mahdollista käyttää joko pöytäjakoa tai reaalista jakoa. Pöytäjaolla tarkoitetaan omaisuuden jakamista osiin, esimerkiksi sopimalla, että leski saa puolet kesämökistä tai asunto-osakkeesta, ja perilliset saavat toisen puolen. Tämä jakotapa vahvistaa aiemman omistussuhteen ja mahdollistaa kummankin osapuolen omistuksen rekisteröinnin omaisuuteen. (Norri 2017, 371.)

Reaalinen jako voidaan suorittaa kolmella tavalla. Ensimmäinen tapa on jakaa omaisuus fyysisesti, kuten metsäpalstan jakaminen kahteen osaan esimerkiksi lohkomalla tai osakesijoituksen jakaminen leskelle ja perillisille osiin. Tätä pidetään lain mukaan ensisijaisena jakotapana, elleivät osapuolet toisin sovi. Toinen tapa on jakaa omaisuus vaihdon kautta, jolloin leski voi saada esimerkiksi asunto-osakkeen ja perilliset saavat toisen omaisuuskohteen, kuten kesämökin, lesken luopuessa omasta osuudestaan mökkiin. Hintaaeron syntyessä, erotus voidaan maksaa rahalla. Tämä jakotapa on yleensä sekä nykytilanteen että tulevaisuuden kannalta edullisin ja on yleinen sopimusperusteinen valinta. (Norri 2017, 371.)

Jos omaisuuden jakaminen osiin ei ole mahdollista, mutta reaali-jakoa vaaditaan, voidaan esimerkiksi yhteisomistuksessa olevat kaksi suunnilleen samanarvoista asunto-osaketta jakaa niin, että toisen asunto-osakkeen saa leski ja toisen saa ensiksi kuolleen puolison perilliset. Mikäli esineet eivät ole samanarvoisia, tasauksen on oltava mahdollista raha- tai muilla varoilla. Jos omaisuuden jakaminen ei ole mahdollista, esimerkiksi puolisoitten omistaessa ainoastaan yhden yhteisen esineen tai kiinteistön, kuten kesämökin, tulee se myydä ja sen jälkeen jaettava myyntitulot lesken ja ensiksi kuolleen perillisten kesken. (Norri 2017, 372.)

6.1.2 Tasinko

Kuten aiemmissa luvuissa on mainittu, avio-oikeuden toteutuessa enemmän omistavalta puolisoilta siirtyy vähemmän omistavalle puolisoille omaisuutta tai rahaa, jota kutsutaan tasingoksi. Avioliittolaki kuitenkin suojaa leskeä, jonka omaisuus on suurempi. Mikäli lesken avio-oikeuden alainen omaisuus on suurempi kuin ensiksi kuolleen puolison avio-oikeuden alainen omaisuus, lesken ei tarvitse luovuttaa tasinkoa ensin kuolleen puolison perillisille. Tätä kutsutaan tasinkoprivilegiksi. Mikäli leski päättää olla luovuttamatta tasinkoa ensiksi kuolleen puolison perillisille, siitä tulee tehdä merkintä perukirjaan. (Koponen 2020, 70.) Näin ollen leskellä on oikeus säilyttää oman omaisuutensa, ja vainajan perilliset jakavat vainajan omaisuuden keskenään. Halutessaan leski voi kuitenkin päättää luovuttaa omaisuuttaan tasinkona, esimerkiksi, jos kyseessä ovat heidän yhteiset perillisensä sekä mahdollisen verohyödyn takia. Mikäli leskellä on vähemmän omaisuutta kuin ensiksi kuolleella puolisoilla, hänellä on oikeus tasinkovaateen esittämiseen, jolloin tasinko tulee maksaa leskelle. Tasingon luovuttaminen voi tapahtua joko osapuolten välisellä sopimuksella tai pesänjakajan suorittamassa toimituksessa. (Norri 2017, 373–381.)

6.2 Perinnönjako ja sen merkitys

Perinnönjako on toimitus, jossa vainajan jäämistöosuus jaetaan perintöoikeutta, testamenttia ja lakiosaoikeutta koskevien säännösten mukaisesti (Norri 2017, 392). Perinnönjakokirjan avulla toteutetaan jakopäätös. Jakokirja ei toimi ainoastaan pohjana omaisuuden luovuttamiselle jakoon osallistuville henkilöille, vaan myös tarvittaville kiinteistörekisterin muutostoimille ja muille jakotoimenpiteille. (Aarnio & Kangas 2016, 1442.)

Perinnönjaolla voidaan tarkoittaa joko perillisten keskinäistä sopimusta omaisuuden jakamisesta ja sen konkreettista toimeenpanoa, tai tuomioistuimen nimittämän pesänjakajan tekemää ratkaisua perinnönjaosta. Ensimmäistä vaihtoehtoa kutsutaan sopimusjaoksi, joka on yleisin vaihtoehto perinnön jakamiselle. Toista kutsutaan toimitusjaoksi ja se voi tulla kyseeseen kahdessa eri tilanteessa. Riittää, että yksi perillinen vaatii sen toteuttamista tai mikäli yhdenkin osakkaan osuus kuolinpesästä on ulosmittattu, tulee siinä tapauksessa pesänjakajan toimittaa perinnönjako. (Kangas 2023, 673.)

6.3 Perinnönjaon lainvoimaisuus ja moittiminen

Perinnönjakokirjan muotovaatimukset vaihtelevat sen mukaan, onko perinnönjako tehty toimitusjakona vai sopimusjakona. Toimitusjaossa perinnönjakokirjaan riittää pesänjakajan allekirjoitus yksin, kun taas sopimusjaossa perinnönjakokirjan tulee allekirjoittaa kaikki kuolinpesän osakkaat sekä sen tulee olla kahden esteettömän henkilön todistama. (Aarnio & Kangas 2016, 1393.) Lisäksi perinnönjakokirjan loppuun lisätään yleensä merkintä siitä, että osakas hyväksyy jaon, eikä tule moittimaan sitä (Koponen 2020, 71).

Perinnönjakokirjan tulee sisältää asianosaisten nimet ja perinnönjakoon oikeuttavat perusteet, perintöosuuksien suhteelliset osuudet (suhteellinen jako-osuus), arvomääräisten perintöosuuksien määrät sekä selvitys siitä, millaista omaisuutta kukin osakas on vastaanottanut (reaalinen perintöosuus). Lisäksi tulee olla maininta siitä, onko testamentinsaajan aviopuolisolla avio-oikeutta perintönä saatuun omaisuuteen ja sen tuottoon. (Aarnio & Kangas 2016, 1395.)

Perinnönjako voi olla pätemätön materiaalsen tai muodollisen virheen vuoksi. Jos osakas haluaa vedota virheeseen, tulee nostaa moitekanne kuuden kuukauden sisällä perinnönjaon toimittamisesta lukien. Mikäli kuuden kuukauden aika umpeutuu eikä oikeudenkäyntikannetta ole nostettu, tulee perinnönjako lopulliseksi. (Aarnio & Kangas 2016, 1410.)

On mahdollista, että perinnönjakoa voidaan joutua oikaisemaan jälkikäteen, mikäli esimerkiksi perinnönjaon toimittamisen jälkeen löytyy uusi perillinen tai perinnönjaossa sivuutettu vaatii oikaisua. Oikaisun vaatiminen voi tapahtua, esimerkiksi siinä tapauksessa, jos testamentti on löytynyt vasta perinnönjaon toimittamisen jälkeen. Oikaisua voidaan vaatia siihen saakka, kunnes oikeus perintöön vanhentuu. Oikeus perintöön vanhenee yleensä kymmenen vuoden kuluttua perittävän kuolemasta tai mikäli testamenttiin perustuva oikeus alkaa myöhemmin, kymmenen vuoden aika lasketaan tästä ajankohdasta alkaen. Perinnönjaon oikaisu merkitsee sitä, että perinnönsaajat joutuvat palauttamaan saamaansa perintöä kuolinpesään ja jako tehdään uudelleen. (Koponen 2020, 72.)

6.4 Perinnöstä luopuminen

Perillisen ei ole pakko ottaa perintöä vastaan, mikäli ei halua. Perinnöstä voidaan luopua joko perittävän eläessä tai hänen kuolemansa jälkeen. Ennakkoluopumisella tarkoitetaan perillisen luopumista perinnöstä ennen perittävän kuolemaa. Jälkiluopuminen tarkoittaa perittävän kuoleman jälkeen aktiivista perinnöstä luopumista. Testamentinsaaja voi myös luopua vetoamasta testamenttiin perittävän kuoleman jälkeen. Testamentilla saadun omaisuuden osalta ei ole mahdollista ennakkoon luopua perinnöstä. Perinnöstä luopumisen tapauksessa luopujan osuus siirtyy yleisesti ottaen niille henkilöille, jotka olisivat olleet oikeutettuja perintöön, jos luopuja olisi kuollut ennen perittävän henkilön kuolemaa. (Kolehmainen & Rabinä 2021, 91–93.) Testamentista voi luopua myös osittain, toisin kuin lakimääräisestä perinnöstä tulee aina luopua kokonaan (Koponen 2020, 75).

Perittävän kuoleman jälkeen perillisellä tai testamentinsaajalla on mahdollisuus luopua kokonaan perinnöstä tai testamentista ennen niiden vastaanottamista. Jos luopuminen koskee koko omaisuutta tai testamenttia sekä tapahtuu vastikkeetta, ehdoitta sekä ilman sijaantulijoita koskevia määräyksiä ja se tehdään riittävän ajoissa, voidaan perinnöstä ja testamentista luopumista pitää tehokkaana. Perintöverotuksellisesti tehokas luopuminen tarkoittaa sitä, ettei perillisen tai testamentinsaajan katsota vastaanottaneen perintöä tai testamenttia missään laajuudessa. Tässä tapauksessa sekä perintö että perintöverot

siirtyvät suoraan sijaantulijoille. Tehottomasta luopumisesta puhutaan silloin, jos perinnöstä tai testamentista luopuminen tapahtuu vasta sen jälkeen, kun koko perintö tai testamentti on jo vastaanotettu, tai jos luopuminen liittyy vastikkeeseen, asetetaan ehtoja tai määrätään sijaantulihoita. (Kolehmainen & Rabinä 2021, 92.) Esimerkiksi, mikäli henkilö luopuu perinnöstä ja määrää perinnönsaajaksi muun kuin omat sijaantulijat, luopujan katsotaan ensin ottaneen perinnön vastaan ja lahjoittaneen sen eteenpäin. Tässä tapauksessa perintövero tulisi maksettavaksi ensin luopujan osalta ja lisäksi lahjavero perinnönsaajien osalta. (Koponen 2020, 75.)

Lisäksi perinnöstä voi luopua joko aktiivisesti tai passiivisesti. Passiivinen luopuminen merkitsee sitä, että perillinen tai testamentinsaaja ei käytä oikeuttaan perintöön tai testamenttiin kymmenen vuoden kuluessa perittävän kuoleman jälkeen, esimerkiksi ottamalla perintöä tai testamenttia vastaan tai ottamalla pesää hoitoonsa. Kun taas perinnöstä voi luopua aktiivisesti, mikäli ei ole ryhdytty sellaisiin toimiin, joista voitaisiin päätellä heidän hyväksyneen perinnön. Tämä aktiivinen luopuminen on toteutettava kirjallisesti. (Kolehmainen & Rabinä 2021, 95.)

6.5 Kuolinpesän jättäminen jakamattomaksi

Perinnönjakamisen toimittamiseen ei ole minkäänlaisia aikamääreitä, toisin kuin perunkirjoituksessa on. Usein perinnönjakoa ei tehdä heti ensiksi kuolleen puolison jälkeen, vaan jätetään vielä toistaiseksi jakamatta. Erityisesti silloin, kun kuolinpesän osakkaisiin kuuluvat leski ja yhteiset lapset, yleinen käytäntö on, että lapset eivät vaadi jakoa, vaan pesä jää jakamattomana lesken hoitoon ja hallintaan. Jako tehdään usein vasta lesken kuoleman jälkeen. Vaikka pesä jätetään usein toistaiseksi jakamatta, sopimukset pesän yhteishallinnosta ovat melko harvinaisia. Yleisesti luotetaan leskeen hoitamaan pesää ja sen omaisuutta. Tässä tilanteessa on mahdollista myös tehdä sopimus yhteishallinnosta. (Norri 2017, 271.)

7 KUOLINPESÄN ARJEN PANKKIASIOINTI

Kuolemantapauksessa pankki saa tiedon kuolemasta Digi- ja väestötietovirastosta automaattisesti. Tämän jälkeen pankissa tehdään tietyt toimenpiteet ja pankkiasioiden hoito muuttuu osakkaiden aloittaessa kuolinpesän pankkiasioiden hoidon. Tässä luvussa käydään läpi, miten kuolinpesän pankkiasioiden hoito tapahtuu ennen ja jälkeen perunkirjoituksen, erityisesti keskittyen OP Keski-Pohjanmaan käytäntöihin.

7.1 Tieto kuolemantapauksesta ja pankin toimenpiteet

Pankki saa tiedon asiakkaan kuolemasta joko asiakkaan lähiomaisten ilmoituksen kautta tai viranomaisten kautta väestötietojärjestelmästä. Kuolintiedon perusteella pankki päättää kaikki vainajan valtuuttamat käyttöoikeudet, jotka kohdistuvat vainajan pankkitileihin tai esimerkiksi arvopaperisäilytykseen. Lisäksi digipalvelut lukitaan ja pankkikortit suljetaan. Vainajan omaisuus siirtyy kuolinpesän hallintaan, ja kaikki kuolinpesän osakkaat jakavat yhdessä sen hallinnan. (Fine 2023.)

Pankin saadessa kuolintiedon, muodostuu vainajan sekä mahdollisen lesken osalta asiakkuusilmoitus, jossa on luetteloituna tarkemmat tiedot vainajan sekä lesken asiakkuudesta, kuten varallisuus ja lainat kuolinpäivän saldojen mukaisesti sekä tiedot mahdollisista tallelokeroista. Nämä lähetetään vainajan osoitteeseen osanottokirjeen liitteenä muutaman viikon kuluessa kuolemasta. Nämä tiedot tulee toimittaa perunkirjoituksen tekeväälle taholle. (OP Ryhmä.)

Mikäli kuolinpesällä on ollut voimassa osuuspankin omistaja-asiakkuus tai omistuksessa osuuspankin tuotto-osuuksia, irtisanotaan molemmat kuolintiedon saapuessa pankille. Omistaja-asiakkuuden ja tuotto-osuudet voi halutessaan siirtää toiselle henkilölle perunkirjoituksen jälkeen perinnönjaossa tai voidaan odottaa yhden kokonaisen kalenterivuoden ajan rahojen palautumista kuolinpesän tilille. (OP Ryhmä.)

7.1.1 Vainajan pankkipalveluiden käyttöoikeudet

Vainajan kuollessa hänen omistamistaan tileistä poistetaan kaikki hänen valtuuttamat käyttöoikeudet, sillä vainajan tilalle tilinomistajaksi tulevat kuolinpesän osakkaat yhdessä. Tilejä voi kuitenkin käyttää tiettyjen säännösten mukaisesti yksikin kuolinpesän osakas ja tästä on kerrottu tarkemmin seuraavissa luvuissa. Mikäli vainajalla on ollut yhteinen tili (nk. tai-tili) toisen henkilön kanssa, jota kumpikin henkilö pystyi käyttämään itsenäisesti, tilin toinen omistaja voi jatkaa tilin käyttöä normaalisti vainajan kuoleman jälkeen. Tällaisessa tilanteessa tai-tilin omistajilla on yhteisomistus tilin varoihin, mutta kummallakin heistä on itsenäinen oikeus käyttää tiliä. (Fine 2023.) Mikäli kyseessä on yhteinen tili (nk. ja-tili) lesken ja vainajan kesken, tiliä ei voi käyttää toinen tilinomistaja yksin, vaan käyttö tapahtuu yhdessä tilinomistajien kesken. Tässä tapauksessa tiliä voi käyttää ainoastaan leski ja kuolinpesän osakkaat yhdessä. (Koponen 2020, 94.)

7.2 Kuolinpesän pankkiasioiden hoitaminen ennen perunkirjoitusta

Kaikki vainajan elinaikanaan tekemät sopimukset ovat sitovia kuolinpesälle. Siksi tulee kuolinpesään liittyvät laskut ja muut ajankohtaiset asiat hoitaa jo ennen perunkirjoituksen valmistumista. Tämän vuoksi yksikin pesän osakas voi tehdä tietyt oikeustoimet kuolinpesän puolesta. Pesän osakkuuden pystyy osoittamaan toimittamalla pankille virkatodistuksen. (Fine 2023.) Kuolinpesän osakas voi yksin suorittaa seuraavissa kappaleissa esitettyjä toimia pankin kanssa todentaessaan osakasasemansa virkatodistuksella.

7.2.1 Tilit ja maksut

Yksikin osakas voi maksaa vainajan tileiltä kohtuulliset hautauskulut ja muut selvästi kuolintapaukseen liittyvät laskut sekä muita vainajalle kuuluvia laskuja, kuten sähkö-, puhelin- tai yhtiövastikelaskuja ilman valtakirjaa. Laskut voidaan maksaa joko konttorilla tai lähettämällä laskut verkossa kuolinpesäasioinnin kautta maksettavaksi. Maksukuoria ei ole mahdollista käyttää ennen perunkirjoituksen valmistumista ja tilinkäyttöoikeusvaltuutuksen antamista. (OP Ryhmä.) Kuolinpesän osakas voi myös saada pankilta perunkirjoituksessa tarvittavat saldotodistukset vainajan varallisuudesta, lainoista ja

vastuista sekä muut vainajan pankkiasioita koskevat tiedot kuolinpäivästä eteenpäin. Ainoastaan tuomioistuimen määräämällä pesänselvittäjällä tai kaikilla pesän osakkailla yhdessä on oikeus saada tietoja vainajan tilitapahtumista ennen kuolinpäivää. (Fine 2023.)

Kuolinpesän osakas saa myös yksin lopettaa vainajan suoramaksusopimuksen, e-laskun tai muun automaattista veloitusta koskevan sopimuksen. Lista näistä maksuista saapuu postitse Osuuspankin osanottokirjeen mukana. Muutoin e-laskut ja suoramaksut pysyvät voimassa. (Fine 2023; OP Ryhmä.)

7.2.2 Lainat ja sijoitukset

Jos vainajalla on lainoja, kuolinpesän osakkailla on tarvittaessa mahdollisuus ennen perunkirjoitusta olla pankkiin yhteydessä mahdollisten lainojen maksujärjestelyiden tekemiseksi. Muutoin kuukausittaiset lainaerät jatkuvat normaalisti kuolinpesän tililtä. Suurempia muutoksia lainoihin voi tehdä perunkirjoituksen jälkeen. Lainat ja muut velat tulee maksaa kuolinpesän mahdollisista varoista. Osuuspankin kulutusluottoihin, kuten täsmä- ja joustoluottoon sekä luottokortteihin asetetaan automaattisesti kuolintapauksissa kolmen kuukauden lyhennysvapaa. Kulutusluottojen veloitukset jatkuvat sen jälkeen normaalisti ja luottokorttivelka erääntyy maksettavaksi kerralla, mikäli muusta ei sovita. (OP Ryhmä.)

Vainajan tallelokeron sisältö tulee luetteloida yhdessä pankin edustajan kanssa ennen perunkirjoitusta mahdollisten perunkirjoituksessa tarvittavien tärkeiden asiakirjojen varalta. Tämän voi tehdä kuka tahansa kuolinpesän osakkaista. Tallelokeroiden lopetukset, sekä muut sijoitusasiat voidaan hoitaa vasta perunkirjoituksen jälkeen. (Fine 2023.)

7.3 Kuolinpesän pankkiasioiden hoitaminen perunkirjoituksen jälkeen

Kuolinpesän osakkaat hallitsevat yhdessä kuolinpesän omaisuutta perittävän kuolemasta aina perinnön jakoon saakka. Kyseessä on yhteishallinto, jossa yksi osakas ei voi tehdä päätöksiä kuolinpesän omaisuuden jakamisesta, käyttämisestä tai myymisestä yksin. Kaikkien osakkaiden suostumus tarvitaan päätöksentekoon, joka liittyy kuolinpesän omaisuuteen eli myös pankkipalveluihin. (Fine 2023.)

Perunkirjoituksen jälkeen pankkiasioiden hoidon helpottamiseksi, on osakkaiden mahdollista valtuuttaa pankin omalla kuolinpesän valtakirjalla yksi tai useampi henkilö hoitamaan kuolinpesän pankki- ja

vakuutusasioita. Pankki tarvitsee tiedon kuolinpesään kuuluvista osakkaista varmistaakseen, että kaikki osakkaat ovat antaneet suostumuksensa kuolinpesän omaisuutta koskeviin toimenpiteisiin. Pankki edellyttää asian selvittämiseksi Digi- ja väestöviraston vahvistaman perukirjan liitteinen tai perukirjan liitteinen yhdessä sukuselvityksen kanssa. Tällä tavoin pankki voi varmistaa, että kaikki osakkaat ovat asianmukaisesti edustettuina kuolinpesän asioissa ja päätöksissä. (Fine 2023.)

7.3.1 Perukirjan tarkastus

Pankin velvollisuus on tuntea kaikki asiakkaat, mukaan lukien kuolinpesäasiakkaat. Tämän vuoksi osuuspankit suorittavat kattavan tarkastuksen perukirjasta liitteinen, sukuselvityksestä, valtuutuksista ja muista asiakirjoista keskitetysti, mikäli perukirjaa ei ole tehty osuuspankin lainopillisissa palveluissa. Tämä on tärkeää varmistaakseen, että kuolinpesän lakisäätäinen yhteishallinto toteutuu asianmukaisesti ja kaikki osakkaat ovat antaneet suostumuksensa kuolinpesän varojen käyttöön tai jakamiseen. Kuolinpesän osakkaiden tulisi olla tietoisia siitä, että varoja ei yleensä voida nostaa tai jakaa ennen kuin kaikki tarvittavat asiakirjat on huolellisesti tarkastettu, mikä vie yleensä muutamia viikkoja. (Fine 2023; OP Ryhmä.)

7.3.2 Kuolinpesän valtakirja

Kuolinpesän osakkaat voivat valtuuttaa pankin omalla kuolinpesän valtakirjalla yhden tai useamman henkilön hoitamaan kuolinpesän pankki- ja vakuutusasioita helpottaakseen asioiden hoitoa. Valtakirja voidaan asettaa voimaan, kun perukirja on tehty ja tarkastettu asianmukaisesti pankissa. Valtakirjassa määritellään yhdessä osakkaiden kesken, kenelle valtuutus halutaan antaa sekä millä laajuudella. Valtakirjaan kirjatut tilin käyttöoikeudet asetetaan voimaan, jonka jälkeen valtuutettu voi käyttää kuolinpesän tilejä omalla OP-Digipalvelullaan tai pankin konttorissa, riippuen millainen valtuutus valtakirjalla on annettu. Mikäli valtakirjaa ei laadita, tulee kaikkien kuolinpesän osakkaiden olla paikalla kuolinpesän pankkiasioita hoidettaessa. (OP Ryhmä.)

7.3.3 Varojen jako ja pankkipalveluiden lopetus

Kun perukirja on toimitettu ja tarkastettu, kuolinpesän valtuutettu voi jakaa perinnön ja lopettaa kuolinpesän pankkipalvelut. Tilivarat valtuutettu voi jakaa itse omalla OP-Digipalvelullaan, mutta mikäli perinnönjako koskee myös rahasto- tai arvo-osuuksia, tulee pankille toimittaa ositus- ja/tai perinnönjakokirja, mikäli sijoituksia ei ennen jakoa myydä tai realisoida. (OP Ryhmä.)

Yleensä yksi kuolinpesän tili jätetään voimaan seuraavien veronpalautusten saapumiseen saakka. Mikäli tili lopetetaan sitä ennen, tulee Verohallinnolle ilmoittaa tilinumero veronpalautuksia varten. Jos kuolinpesällä oli voimassa Osuuspankin omistaja-asiakkuus tai tuotto-osuuksia, ne palautuvat yhden kokonaisen kalenterivuoden jälkeen kuolinpesän tilille. Mikäli tili lopetetaan ennen näiden saapumista, tulee pankille ilmoittaa tilinumero, mihin varat siirretään. (OP Ryhmä.)

8 PERUNKIRJOITUKSEN MUISTILISTAN TOTEUTTAMINEN TOIMEKSIANTAJAYRITYKSELLE

Tässä luvussa tarkastellaan opinnäytetyönä toteutetun perunkirjoituksen muistilistan suunnittelua ja toteuttamista. Lisäksi käydään läpi tarkemmin mitä tutkimusmenetelmiä työssä on käytetty.

8.1 Tutkimuksen menetelmät

Opinnäytetyö on yleisesti joko tutkimuslähtöinen opinnäytetyö tai toiminnallinen työ. Tutkimuksellisen työn ominaispiirteenä on toteuttaa tutkimus, jossa ratkaistaan erityinen rajattu ongelma tai tutkimustehtävä liittyen omaan ammattialaan. Tutkimusmenetelmänä tällaisessa opinnäytetyössä on joko kvalitatiivinen eli laadullinen tai kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Toiminnallisen opinnäytetyön lähtökohtana taas on konkreettinen tehtävä, joka ratkaistaan opinnäytetyön avulla. Tällöin opinnäytetyön tuloksena syntyy konkreettinen tuote, ohjeistus, palvelu, alakohtainen suunnitelma, konsepti tai mallinnus. (Karelia Ammattikorkeakoulu 2023.)

Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valikoitui toiminnallinen tutkimus opinnäytetyön tavoitteen saavuttamisen vuoksi. Koska opinnäytetyön aiheeksi muodostui konkreettisen esitteen luominen, toiminnallinen tutkimus oli tähän työhön sopiva valinta. Toiminnallisen tutkimuksen erityispiirteenä on toiminnallisen tutkimuksen kehittämisen tavoitteena oleva tuotos, joka palvelee kohderyhmää tai toimintaympäristön arjen toimintaa. Tässä työssä kohderyhmäksi muodostui kuolinpesän osakkaat sekä kuolinpesäasioiden hoitajat ja työ tulee palvelemaan sekä kuolinpesäasiakkaita että OP Keski-Pohjanmaan toimihenkilöitä. Toiminnallisessa opinnäytetyössä kuvataan raportoiden tuotoksen lähtökohtia, valintoja ja ratkaisuja perustellusti käyttäen omaa ammatillista asiantuntijuutta hyödyksi. (Kostamo, Airaksinen & Vilkkä 2022, 8.)

Toiminnallisen opinnäytetyön aloittamisen ensimmäiset askeleet ovat tavoitteiden määrittely eli mitä opinnäytetyössä halutaan kehittää. Tässä opinnäytetyössä kehittämistavoitteena oli perunkirjoitusprosessin kehittäminen OP Keski-Pohjanmaan lakipalveluissa. Tämän jälkeen suunnitellaan työn toteutus ja valitaan menetelmät kehittämistyölle sekä aikataulutetaan työn toteutus. Työ toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä laatimalla asiakkaille annettava konkreettinen perunkirjoituksen muistilista, jossa perehdytään yksityiskohtaisemmin perunkirjoitusprosessiin sekä perunkirjoituksen jälkeen hoidettaviin

asioihin. Aikataulu suunniteltiin huomioiden kaikki osa-alueet sekä työnantajan näkökulmat, mukaan lukien muistilistan valmistuessa palautekyselyt. Työn lopuksi tulokset arvioidaan ja pohditaan, miten tutkimus on onnistunut. (Kostamo ym. 2022, 11.)

Toiminnallinen opinnäytetyö sisältää prosessia refleктоivan kirjallisen osion. Oman käytännön työn lisäksi tulee opinnäytetyöhön yhdistää alan ammattikirjallisuuteen pohjautuvaa teoretietoa. (Metropolia Ammattikorkeakoulu 2020.) Tietoperusta tässä opinnäytetyössä perustuu kuolinpesään sekä perunkirjoitukseen liittyvään oikeuskirjallisuuteen sekä lainsäädäntöön, joka tukee ja antaa pohjan opinnäytetyössä tehtävälle perunkirjoituksen muistilistalle. Tietoperusta pohjustaa opinnäytetyön aihetta sekä antaa opinnäytetyön lukijalle tarvittavat tiedot käsitteellisesti ammattialaan ja sen osa-alueisiin liittyen. Tietoperusta toimii näin ollen opinnäytetyön taustateoriana, joka käsitteellistää opinnäytetyön aiheen. Tietoperustan lähteet ovat asiaan liittyvää ajantasaista, tutkimukseen ja näyttöön perustuvaa tietoa (Kostamo ym. 2022, 56, 62.)

8.2 Tutkimuksen suunnittelu ja toteutus

Opinnäytetyön tutkimuksen suunnittelu alkoi keskustelulla työn toimeksiantajayrityksen kanssa. Keskustelussa pohdittiin huomioon otettavia seikkoja muistilistan laatimisessa toimeksiantajayrityksen kannalta. Tämän jälkeen oli keskustelu OP Ryhmän lakipalveluiden kehityksestä vastaavan henkilön kanssa, jossa tarkoituksena oli varmistaa OP Ryhmän lakipalveluiden kanta suunnittelemani esitteen toteutusta varten. OP Ryhmällä esitteissä on tietyt yhteneväisyysvaatimukset, jotka oli selvitettävä, jotta ne pystyttiin ottamaan huomioon heti työn suunnitteluvaiheesta lähtien. Keskustelun tuloksena selvisi, että tiettyjä ulkoasuun kohdistuvia vaatimuksia tulisi noudattaa, minkä johdosta aloin suunnittelemaan esitteen ulkoasua näihin vaatimuksiin pohjautuen.

Muistilistan sisällön suunnittelu tehtiin pohjautuen tässä opinnäytetyössä esitettyyn tietoperustaan, OP Keski-Pohjanmaan lakipalveluiden käytäntöihin sekä omaan työkokemukseen perukirjojen parissa. Muistilistan sisältö on suunniteltu johdonmukaiseen järjestykseen ja se perustuu perunkirjoitusprosessin loogiseen menettelyjärjestykseen. Sisältö on suunniteltu tiettyihin osioihin, jotta muistilista olisi helppolukuinen ja selkeä.

Muistilistan ensimmäisen version valmistuttua, lähetin sen OP Ryhmän lakipalveluihin ja OP Keski-Pohjanmaan markkinointi- ja viestintäpäällikölle saadakseni palautetta sekä kehitysideoita. Tein saamani palautteiden mukaiset korjaukset muistilistaan, jotka kohdistuivat pääasiassa pieniin yksityiskohtiin ja huomioihin. Tämän jälkeen lähetin esitteen vielä esimiehelleni sekä OP Keski-Pohjanmaan lakipalveluiden tiimille saadakseni myös heidän näkemyksensä esitteen kehityskohdista. Palautteen kysyminen ja saaminen on ollut jatkuva prosessi muistilistan laatimisen suunnittelussa ja toteutuksessa. Viimeisin versio muistilistasta valmistui ottaessani huomioon kaikki saadut kehitysehdotukset, kommentit ja palautteet.

8.3 Muistilista perunkirjoituksesta huolehtivalle

Perunkirjoituksen muistilistan rakenne perustuu loogiseen järjestykseen perukirjan laatimiseen pohjautuen. Muistilista on tehty sen pohjalta, että asiakas olisi mahdollisesti laatimassa perukirjan toimeksiantona OP Keski-Pohjanmaan lakipalveluissa. Muistilistassa mainitaan erikseen kuitenkin tietyt seikat, mikäli perukirja laaditaan muualla kuin osuuspankin lakipalveluissa.

Muistilistan alussa on käsitelty tarkemmin perukirjan tarkoitusta, vaatimuksia ja sen laatimista OP Keski-Pohjanmaan lakipalveluiden toimesta. Tämän jälkeen muistilistaan on koottu lista tavallisimmin perunkirjoitukseen tarvittavista asiakirjoista sekä selvitettävistä asioista. Lisäksi perunkirjoitustilaisuudesta, siihen kutsumisesta ja siihen osallistumisesta on kerrottu lyhyesti selkeyden vuoksi. Lopuksi muistilista sisältää selvityksen perunkirjoituksen jälkeen sovittavista seikoista. Loppuosiossa kerrotaan kuolinpesän pankki- ja vakuutusasioiden hoitoon tarkoitettua valtakirjasta, perukirjan laatimisen jälkeä toimitettavista asiakirjoista sekä perinnönjaosta. Esitteen lopussa mainitaan vielä testamentin tiedoksiannon hoitamisesta perukirjan laatimisen yhteydessä sekä OP Kodin palveluista perukirjaan tarvittavien kiinteistöjen ja asuntojen arviointeihin liittyen. Muistilistan kokonaisrakenteessa on pyritty ottamaan huomioon koko perunkirjoituksen laatimisen prosessi sekä sen jälkeen hoidettavat kuolinpesäasiat.

Esite on suunnattu kuolinpesän osakkaille ja henkilöille, jotka hoitavat kuolinpesän asioita. Kuolemantapaukseen liittyä aina surua ja sen takia mahdollisesti asiat saattavat tuntua entistä haastavammilta hoitaa, mikä on huomioitu myös perunkirjoituksen muistilistan laatimisessa. Perunkirjoituksen muistilistaan asiat on pyritty ilmaisemaan mahdollisimman yksinkertaisesti ja selkeästi, jotta se on helposti

ymmärrettävä myös sellaiselle henkilölle, joka ei ole aiemmin perunkirjoitusasioita hoitanut. Muistilistassa kohderyhmää puhutellaan selkeällä kielellä ottaen huomioon, etteivät välttämättä kaikki kuolinpesäasioita hoitavat osaa alan sanastoa hyvin.

Muistilistan visuaalinen ilme perustuu OP Ryhmän brändin yhteneväisyysvaatimuksiin. Esitteen fontti, värit ja kuvat oli oltava OP Ryhmän linjausten mukaiset. Muistilistassa on myös huomioitu jo käytössä olevan esitteen kuolinpesän muistilistan ulkoasu. Tämä muistilista on suunniteltu yhteneväiseksi jo olemassa olevan kuolinpesän muistilistan kanssa, jotta näitä kahta muistilistaa olisi mahdollista käyttää myös yhdessä. Perunkirjoituksen muistilistan ulkoasussa on käytetty eri osioita, jotta muistilista olisi selkeämpi. Myös kuvia on lisätty antamaan muistilistalle visuaalisuutta. Muistilista suunniteltiin kahden sivun mittaiseksi selkeyden vuoksi, jotta muistilista sopii yhdelle paperille tulostettaessa. Perunkirjoituksen muistilista on suunniteltu käytettäväksi sekä sähköisenä että paperisena tarpeen mukaan.

Muistilista perunkirjoituksesta huolehtivalle

Perukirja on perintöveroilmoitus sekä luettelo kuolinpesän osakkaista, perittävän sekä mahdollisen lesken varoista ja veloista kuolinpäivänä. Jokaisesta kuolinpesästä on laadittava perukirja kolmen kuukauden kuluessa kuolinpäivästä lukien. Tarvittaessa Verohallinnolta voi hakea lisäaikaa perunkirjoituksen toimittamiseen. Varsinainen perunkirjoitustilaisuus pidetään sovittuna ajankohtana tämän määräajan kuluessa.

Perukirjan laatimisessa suosittelemme kääntymään asiantuntijan puoleen. Tiesithän, että autamme mielellämme perunkirjoitusasioissa OP Keski-Pohjanmaan lakipalveluissa? Mikäli haluatte teettää perukirjan meidän lakipalveluiden toimesta, tähän muistilistaan olemme keränneet avuksesi listan tärkeimmistä perukirjaa varten selvitettävistä tiedoista ja asiakirjoista. Huomioithan, että kaikki listatut kohdat eivät kosketa jokaista kuolinpesää. Käsittelemme tarkemmin näitä asioita kanssasi vielä puhelin- tai konttoritapaamisessa sekä tarvittaessa autamme hankkimaan vaadittavat asiakirjat.

PERUNKIRJOITUKSEEN TARVITTAVAT ASIAKIRJAT

□ Virka- ja elossaolotodistukset

Virkatodistukset ja sukuselvitykset tulee tilata ensisijaisesti seurakunnalta tai Digi- ja Väestötietovirastosta. Vainajasta ja edesmenneistä kuolinpesän osakkaista tulee olla katkeamaton sukuselvitys 15 ikävuodesta alkaen. Lisäksi vaaditaan edellä mainittujen henkilöiden puolisoitten tai entisten puolisoitten sukuselvitykset avioliiton ajalta. Mikäli kuolinpesän osakkaan elossaolo ei käy ilmi sukuselvityksestä, tulee hänestä tilata elossaolotodistus.

□ Avioehtosopimus

Voimassa oleva avioehtosopimus sekä sen rekisteröintitodistus.

□ Testamentti

Mikäli vainaja on tehnyt testamentin, jäljennös testamentista on toimitettava.

□ Saldotodistukset

Pankkien ja vakuutusyhtiöiden toimittamat asiakkuusilmoitukset/saldotodistukset koskien vainajan ja lesken koko varallisuutta ja velkoja kuolinpäivänä, sisältäen tiedot mahdollisista henkivakuutuksista.

□ Kiinteän omaisuuden selvittäminen

Omistuksessa olevat kiinteistöt sekä asunto-osakkeet selvitetään kiinteistöveropäätöksestä ja viimeisimmästä esitäytetyistä veroilmoituksesta. Asunto-osakkeista tarvitaan isännöitsijätodistukset.

□ Ajoneuvot

Omistuksessa olevien ajoneuvojen rekisteriotteet.

□ Aseet

Omistuksessa olevien aseiden aseenkantoluvat.

□ Kuolinpesäosuudet

Vainajan tai lesken ollessa osallisena jakamattomassa kuolinpesässä, kyseisen kuolinpesän perukirja liitteineen.

□ **Ennakkoperintö / lahjat**

Lahjakirjat tai tiedot annetuista ennakkoperinnoista ja lahjoista.

□ **Ensiksi kuolleen puolison perukirja liitteineen**

Vainajan kuollessa leskenä, ensiksi kuolleen perukirja liitteineen (mm. virkatodistukset, testamentti sekä ositus- ja perinnönjakosopimus, mikäli sellainen on laadittu).

□ **Avioero-ositus**

Mikäli vainaja oli eronnut, avioeron jälkeen laadittu ositussopimus.

□ **Perinnöstä luopumisasiakirjat**

Osakkaan luopuessa perinnöstä, kirjallinen perinnöstä luopumisilmoitus sekä sukuselvitys luopujasta.

□ **Kuolinpesän laskut**

Kuoleman jälkeen maksetut kuolinpesän laskut, esimerkiksi hautauskulut.

□ **Omaisuus ulkomailla**

Selvitys ulkomailla olevasta omaisuudesta.

□ **Omistususuus yrityksessä**

Tiedot yrityksestä sekä yrityksen varallisuudesta.

Mikäli perunkirjoitus tehdään toimeksiantona OP Keski-Pohjanmaan lakipalveluissa, kutsumme perunkirjoitustilaisuuteen kaikki kuolinpesän osakkaat, testamentinsaajat sekä mahdolliset toissijaiset perilliset. Tilaisuuteen ei ole välttämätöntä saapua paikan päälle, toimitamme perukirjan kopion joka tapauksessa kaikille asianosaisille. Ainoastaan pesänilmoittajana toimivan henkilön on oltava perunkirjoitustilaisuudessa paikalla.

PERUNKIRJOITUKSEN JÄLKEEN HUOMIOITAVAT ASIAT

□ **Perukirjan ja tarvittavien liitteiden lähetys Verohallintoon**

OP Keski-Pohjanmaan lakipalveluissa toimitetun perunkirjoituksen jälkeen lähetämme perukirjan sekä tarvittavat liitteet Verohallinnolle. Perintöveropäätökset saapuvat osakkaille suoraan postitse.

□ **Kuolinpesän valtakirja pankki- ja vakuutusasioiden hoitamiseen**

Osuuspankissa toimitetun perunkirjoituksen jälkeen on mahdollista laatia kuolinpesän valtakirja, jonka allekirjoituksella osakkaat voivat valtuuttaa yhden tai useamman henkilön hoitamaan kuolinpesän pankki- ja vakuutusasioita. Lisäksi sovitaan mahdollisista kuolinpesän pankkipalveluiden lopetuksista. Mikäli perukirja on laadittu muualla kuin OP-ryhmässä, tulee perukirja liitteineen toimittaa ensin osuuspankkiin tarkastettavaksi.

□ **Perinnönjako**

Perunkirjoituksen jälkeen kuolinpesän osakkaat voivat sopia perinnön jakamisesta. Tarjoamme OP Keski-Pohjanmaan lakipalveluissa asiantuntevaa apua myös perinnönjakosopimuksen laatimiseen.

Testamentin tiedoksianto on perunkirjoituksesta erillinen toimeksianto. Hoidamme testamentin tiedoksiannon perunkirjoitustoimeksiannon yhteydessä.

Kaipaatko apua asunto- ja kiinteistöomaisuuden arviointiin perunkirjoitusta varten? Otathan yhteyttä op-koti.fi.

OP Keski-Pohjanmaa

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää OP Keski-Pohjanmaan lakipalveluiden perunkirjoitusprosessia laatimalla asiakkaille suunnattu muistilista helpottamaan osakkaita perunkirjoitukseen valmistautumisessa. Muistilistaan on listattu perunkirjoitukseen tarvittavat asiakirjat ja selvitettävät asiat, sekä lisäksi myös perunkirjoituksen jälkeen hoidettavat asiat. Muistilistan tarkoituksena oli hyödyttää sekä kuolinpesäasiakkaita että osuuspankin toimihenkilöiden arkea.

Kuolinpesän osakkaat ja henkilöt, jotka hoitavat kuolinpesäasioita, voivat hyödyntää muistilistaa valmistautuessaan hoitamaan perunkirjoitusasioita, jolloin he saavat ennakkoon tiedon perunkirjaa varten tarvittavista asiakirjoista ja selvitettävistä tiedoista. He voivat hyödyntää muistilistaa koko perunkirjoitusprosessin ajan. Lisäksi muistilista hyödyttää perunkirjoitusten parissa työskenteleviä toimihenkilöitä, kun kuolinpesän osakkaille voidaan antaa perunkirjoituksen muistilista ennen perunkirjoituksen ensitapaamista, jolloin asiakkailla on jo pohjatietoa perunkirjoituksesta ja siihen tarvittavista toimista. Asiakkaat myös usein tapaamisen jälkeen pyytävät lähettämään kirjallisesti tapaamisesta läpikäytyt asiat, jolloin muistilistaa voidaan käyttää myös apuna tässä asiassa. Muistilista myös sujuvoittaa koko osuuspankin henkilökunnan arkea kohdatessa potentiaalisen perunkirjoitusasiakkaan, jolloin heille voidaan antaa jo pohjatietoa perunkirjoitukseen liittyen muistilistan avulla. Lisäksi esite toimii hyvin OP Keski-Pohjanmaan lakipalveluiden markkinoinnin lisänä antaen enemmän näkyvyyttä pankin perunkirjoituspalvelulle.

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena tutkimuksena, jossa tarkoituksena oli luoda konkreettinen esite ”Muistilista perunkirjoituksesta huolehtivalle”. Tutkimusmenetelmä oli tähän työhön sopiva valinta, sillä työn tarkoituksena oli laatia konkreettinen tuote. Muistilistan ulkoasu laadittiin perustuen OP Ryhmän visuaalisiin yhteneväisyysvaatimuksiin. Sisältö taas perustui perunkirjoituksen säännöksiin ja lainsäädäntöön, sekä OP Keski-Pohjanmaan lakipalveluiden perunkirjoitusprosessiin. Esite toteutettiin selkeällä ja ymmärrettävällä kielellä, palvellakseen kaikkia lukijoita. Muistilistasta laadittiin useita eri luonnoksia, joita kehitettiin saatujen palautteiden kautta.

Toimeksiantajayritykseltä saamani palautteen mukaan opinnäytetyönä laadittu esite toteutti opinnäytetyölle asetetut tavoitteet. Muistilista tulee kehittämään OP Keski-Pohjanmaan lakipalveluiden perunkirjoitusprosessia. Se tulee toimimaan tarpeellisena työvälineenä perunkirjoituksia laativille toimihenkilöille. Lisäksi muistilista tulee käyttöön osuuspankin kaikissa asiakaskohtaamisissa, joissa tavataan

potentiaalisia perunkirjoitusasiakkaita. Muistilista auttaa vastaamaan perunkirjoitusasiakkaiden mahdollisiin esitettyihin kysymyksiin ja auttaa heitä valmistautumaan perunkirjoitusasioiden järjestämiseen. Esite antaa lisäksi myös näkyvyyttä OP Keski-Pohjanmaan lakipalveluille, erityisesti perunkirjoituspalvelulle.

Tämä opinnäytetyö muodostaa kokonaisuuden kuolinpesäasioiden perusteista. Työn teoreettinen tieto ja työn tuloksena toteutettu muistilista perunkirjoitukseen yhdistyvät muodostaen kokonaisuuden kuolinpesäasioista ennen ja jälkeen perunkirjoituksen. Työtä kokonaisuutena voidaan myös käyttää apuna kuolinpesäasioiden hoitamisessa, kuten kuolinpesän osakkaiden tai muiden kuolinpesäasioista huolehtivien toimesta.

Minulle tämän opinnäytetyön toteuttaminen on ollut opettavaista ja palkitsevaa. Kiinnostukseni aiheeseen lähti oman työkokemukseni kautta OP Keski-Pohjanmaan lakipalveluissa. Tämän vuoksi opinnäytetyön tekeminen oli motivoivaa ja mielenkiintoista, sillä aihe oli omasta työstäni tuttua ja halusin oppia lisää aiheesta. Opinnäytetyö mahdollisti uuden oppimisen ja oppimiani asioita pystyn käyttämään hyödyksi tulevaisuudessa urallani. Opinnäytetyö laadittiin suunnitelmallisesti ja loogisessa järjestyksessä sekä prosessi eteni yksi tavoite kerrallaan. Vaikka työ oli välillä haastavaa ajankäytön vuoksi, se oli kuitenkin ensisijaisesti opettavaista ja palkitsevaa monin tavoin.

Tässä opinnäytetyössä toteutettiin asiakkaille annettava muistilista perunkirjoitukseen. Koska perunkirjoitus sisältää paljon huomioon otettavia seikkoja, kaikki eivät mahdu kahden sivun mittaiseen esitteeseen. Siksi muistilistassa on huomioitu ainoastaan tärkeimmät seikat perunkirjoitukseen liittyen. Muistilistassa on myös selkeyden vuoksi huomio, etteivät kaikki esitteessä mainitut kohdat tarvittavista asiakirjoista ja tiedoista kosketa jokaista kuolinpesää. Tulevaisuudessa tästä muistilistasta voisi olla hyödyllistä toteuttaa myös ruotsinkielinen versio, sillä OP Keski-Pohjanmaa toimii myös ruotsinkielisellä alueella ja osa perunkirjoitusasiakkaista on ruotsinkielisiä. Samankaltaista muistilistaa voitaisiin myös mahdollisesti hyödyntää muissakin lakipalveluissa, ei ainoastaan perunkirjoituksessa. Lisäksi muistilista on myös tehty sellaiseen muotoon, jossa sitä voidaan muokata, mikäli muutoksia on tarvittavaa tehdä tulevaisuudessa.

LÄHTEET

- Aarnio, A., Kangas, U. & Rabinä T. 2020. *Perunkirjoitus ja perinnön veroseuraamukset*. 9., uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent Oy. Saatavissa: [https://verkkokirjahylly.almatalent.fi/teos/FABBBXXTBBAEE#kohta:Perunkirjoitus\(\(20\)ja\(\(20\)perinn\(\(f6\)n\(\(20\)veroseuraamukset/piste:tcg](https://verkkokirjahylly.almatalent.fi/teos/FABBBXXTBBAEE#kohta:Perunkirjoitus((20)ja((20)perinn((f6)n((20)veroseuraamukset/piste:tcg). Viitattu 6.10. 2023.
- Aarnio, A. & Kangas U. 2016. *Suomen Jäämistöoikeus I PERINTÖOIKEUS*. 6. uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent Oy. Saatavissa: [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.centria.fi/teos/FAFBFXCTEB#kohta:Suomen\(\(20\)j\(\(e4\)\(\(e4\)mist\(\(f6\)oikeus\(\(20\)I\(\(20\)PERINT\(\(d6\)OI-KEUS\(\(20\)/piste:b4](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.centria.fi/teos/FAFBFXCTEB#kohta:Suomen((20)j((e4)((e4)mist((f6)oikeus((20)I((20)PERINT((d6)OI-KEUS((20)/piste:b4). Viitattu 30.9.2023.
- Digi- ja väestötietovirasto. 2024. *Elossaolotodistus*. Saatavissa: https://dvv.fi/elossaolotodistus?gclid=EA1aIQobChMIgObEk8iMhAMVyReiAx1X1Q31EAAAYASAAEgINUfD_BwE. Viitattu 2.2.2024.
- Fine. 2023. *Pankki- ja vakuutusasiat kuolinpesässä – Ohjeita kuolinpesän osakkaille*. Saatavissa: <https://www.fine.fi/oppaat/julkaisu/pankki-ja-vakuutusasiat-kuolinpesassa-ohjeita-kuolinpesan-osakkaille.html>. Viitattu 10.11.2013.
- Kangas, U. 2023. *Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteet*. 3. uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent. Saatavissa: <https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.centria.fi/teos/HAFBFXETEB>. Viitattu 7.8.2023.
- Karelia Ammattikorkeakoulu. 2023. *Karelian opinnäytetyön ohje: Opinnäytetyön eri muodot*. Saatavissa: <https://libguides.karelia.fi/c.php?g=679019&p=4901221>. Viitattu: 7.1.2024.
- Kolehmainen, A. & Rabinä T. 2021. *Jäämistösuunnittelu II – Lesken ja perillisen jäämistösuunnittelu*. Helsinki: Alma Talent. Saatavissa: [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.centria.fi/teos/IAHBBXXTBBAEE#kohta:J\(\(e4\)\(\(e4\)mist\(\(f6\)suunnittelu\(\(20\)II](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.centria.fi/teos/IAHBBXXTBBAEE#kohta:J((e4)((e4)mist((f6)suunnittelu((20)II). Viitattu 1.10.2023.
- Koponen, J. 2020. *Kuolinpesän osakkaan opas*. 16. uudistettu painos. Helsinki: Verotieto Oy. Viitattu 18.12.2023.
- Kostamo, P., Airaksinen, T. & Vilkka, H. 2022. *Kirjoita itsesi asiantuntijaksi*. Helsinki: Art House Oy.
- Metropolia Ammattikorkeakoulu. 2020. *Toiminnallisen opinnäytetyön erityispiirteitä*. Saatavissa: <https://wiki.metropolia.fi/pages/viewpage.action?pageId=57182852>. Viitattu 7.1.2024.
- Norri, M. 2017. *Perintö ja Testamentti – käytännön käsikirja*. 7. uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent. Saatavissa: [https://verkkokirjahylly.almatalent.fi/teos/BAJBBXDTEB#/kohta:PERINT\(\(d6\)\(\(20\)JA\(\(20\)TESTAMENTTI/piste:b5](https://verkkokirjahylly.almatalent.fi/teos/BAJBBXDTEB#/kohta:PERINT((d6)((20)JA((20)TESTAMENTTI/piste:b5). Viitattu 6.10.2023.
- OP Ryhmä. *Kuolinpesän hoitaminen*. Saatavissa: <https://www.op.fi/henkiloasiakkaat/teemat/kuolinpesa-pankki-ja-vakuutusasiat>. Viitattu 10.11.2023.
- OP Ryhmä. *Muistilista kuolinpesästä huolehtivalle*. Saatavissa: <https://www.op.fi/documents/20556/30195910/Kuolinpesa+muistilista+2023+fi/4bf2badb-668d-f555-fb3e-1aa427f9b654>. Viitattu 14.1.2023.